MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
TONIO MALLIA

Seduta tas-7 ta' Ottubru, 2004

Citazzjoni Numru. 480/2002/1

Francis Paris, Anthony Abela, Frank Abela, Michael Abela, Joseph M. Agius, Nicholas Agius, Charles Aquilina, Joseph Attard, Joseph Attard Cassar (b'digriet tal-Qorti tat-2 ta' Lulju, 2004, gew illegittimati l-atti f'isem Fortunata Attard Cassar u ta' Sergio u Nadija ahwa Attard Cassar peress li l-attur Joseph Attard Cassar miet fil-mori tal-kawza), Aldo Azzopardi, Carmel Azzopardi, John P. Bartolo, Anthony Bartolo, Robert M. Bartolo, Roger Bartolo, Paul R. Bezzina, Albert C. Blake, John A. Blake, Maurice Bonnici, Robert V. Bonnici, Frank J. Borg, Gaetano Borg, Hector Borg, Austin Borg Cardona, Michael Briffa, Edward Bristow, Eric Brockdorff (b'digriet tal-Qorti tat-2 ta' Lulju, 2004 gew trasfuzi l-atti f'isem Josephine Brockdorff u uliedha Nathalie mart it-tabib *Consultant* Andre' Castillo, Raymond u Philip peress li fil-mori tal-kawza miet l-attur Eric Brockdorff), Andrew Buttigieg, Harry J. Cachia, Lewis Camilleri, Michael Cann, Edward Cann, Charles L. Cassar, Godfrey Cassar Trigona, Edward H. Chetcuti, John

Chetcuti, Gerald Clarke, William SF. Coleiro, David Crisp, Edward Critien, Joseph A. Critien, George M. Curmi, John L. Curmi, Julian C. Cuschieri, Alfred Degabriele, Joseph A. Demarco, John Dingli, Joseph Ellul (b'digriet tal-Qorti tat-2 ta' Lulju, 2004 gew trasfuzi l-atti f'isem Concetta armla minn Joseph Ellul, u ta' Marthese Ellul, Josianne mart Vincent Zammit, Angele armla minn Mario Ellul f'isimha propju u f'isem il-minuri Jurgen Ellul, binha u bin l-imsemmi zewgha peress li fil-mori tal-kawza miet l-attur Joseph Ellul), Peter J. Farrugia, Henry Fenech, Maurice Fiorini, George Fleri Soler, John Formosa, Paul Friggieri, Antoinette Garrone, John Gatt, Francis X. Giorgio, Edwin Grech, Austin Grixti, Joseph Grixti, Cecil A. Jones, Ignatius G. Jones, John Leone, Francis Mallia, Michael Mallia, Michael Mangion, Constantin Martin, Albert Mifsud, Henry Mifsud, Joseph Mifsud, Paul Mifsud, John Naudi Manche', Emanuel Pace, Albert Pace Cole, Alexander L. Pace, Carmel Pirotta, Carmel J. Pisani, Francis X. Pisani, Alexander Randon, Anthony V. Rizzo, Charles Rogers, Francis Rossi, Francis X. Sammut, Victor Sant, Telesforo Scerri, Saviour Sciberras, Joseph Smith, Elic Sollars, Thomas St. John, Gerald Tanti (b'digriet tal-Qorti tas-6 ta' Frar, 2003, qed jassumi l-atti flok il-mejjet Gerald Tanti, l-armla tieghu, martu Emanuela u ibnu Emanuel sive Noel Tanti), Frank Trevisan, Joseph M. Vella, Joseph F. Vella, Joseph Vigar, Herbert A. Warrington, Henry Warrington, Oscar A. Zammit, Lawrence Zerafa Boffa, u Edwin Zrinzo, (li llum huma irtirati mis-servizz)

U

Anthony Agius, Emanuel Bonello, Mario Borg, Josette Borg Cardona, Joseph Briffa, Patricia Bugeja, Joseph Busietta, Joseph Cachia, Anthony Farrugia, Guido Farrugia, Peter G.A. Farrugia, Joseph Formosa, Alfred Galea, Louis Gauci, Carmel Gauci, James C. Harney, David J. Hopkins, Andrew J. Micallef, Francis Micallef, Francis P. Micallef, Carmel Mifsud, Julian Mifsud, William Mock, Raphael Naudi, Carmel J.T. Pisani,

Julian Rogers, Anthony Sant, John Sant, Louis Sant, Alfred Spiteri, Joseph Tabone, Rose Marie Tabone, Charles Zammit, Ronald Zarb, (li llum ghadhom fis-servizz),

kif ukoll, fejn huwa l-kaz,

Rita Parnis, Filippa Abela, Angela Abela, Margaret Abela, Sally Agius, Giovanna Agius, Theresa Attard, Fortunata Attard Cassar, Myra Azzopardi, Melita Azzopardi, Doris Bartolo, Carmen Bartolo, Olympia Bartolo, May Bartolo, Agnes Bezzina, Ann Blake, Vincenza Blake, Maria Concetta sive Connie Bonnici, Carmelina Borg, Kate Borg, Rose Borg, Yvonne Briffa, Agnes Bristow, Josephine Brockdorff, Phyllis Buttigieg, Rose Cachia, Mary Camilleri, Scolastica Cann, Rita Cassar, Odette Cassar Trigona, Candida Chetcuti, Yvonne Clarke, Nancy Coleiro, Sandra Crisp, Dora Critien, Gladys Critien, Rose Curmi, Rose Mary Curmi, Mary Cuschieri, Mary Degabriele, Lilian Dingli, Evelyn Farrugia, Elvira Fenech, Maria Fleri Soler, Annunziata Formosa, Mary Friggieri, John Garroni, Rose Gatt, Emma Grech, Josephine Grixti, Catherine Grixti, Edwige Jones, Mary Jones, Doris Mallia, Grace Mallia, Yvonne Mangion, Connie Martin, Giovanna Mifsud, Maria Mifsud, Connie Naudi Manche, Louise Pace, Sylvia Pace, Cettina Pace Cole, Doris Pirotta, Annie Pisani, Theresa Pisani, Mary Magdalene sive Marlene Randon, Marion Rizzo, Concetta Rogers, Josephine Rossi, Connie Sammut, Irene Sant, Gemma Scerri, Carmen Smith, Marie Therese Sollers, Patricia St. John, Emanuala Tanti, Janet Trevisan, Mary Vella, Mary Vigar, Doris Warrington, Joan Warrington, Agnes Zammit, Antoinette Zrinzo, Mary Agius, Madeleine Bonello, Mary Borg, Mary Briffa, Mary Louise Busietta, Bernadette Cachia, Doris Chetcuti, Concetta Ellul, Maria Dolores Farrugia, Rita Farrugia, Mary Louise Farrugia, Rose Mary Formosa, Rita Galea, Lore Harney, Vivian Hopkins, Evangwelista Micallef, Carmen Micallef, Rose Micallef, Benny Mifsud, Joyce Mifsud, Mary Pisani, Nathalie Rogers, Carmen Sant,

Maria Sant, Joyce Sant, Marianne Sciberras, Doris Spiteri, Marthese Tabone, Josephine Zammit, Rose Zarb, in-nisa ta' l-atturi u b'digriet tal-Qorti tat-2 ta' Lulju, 2004 gew ammessi bhala parti fil-kawza *in statu et terminis*. Theresa armla minn Anthony Borg u ta' Joseph, Mary Pace mart Michael Rita Camilleri mart Raymond Carmen, xebba u Julian, ahwa Borg

vs

Maltacom plc

Il-Qorti,

Rat ic-citazzjoni pprezentata mill-atturi fis-26 ta' April, 2002, li in forza taghha wara li ppremettew illi;

L-atturi (minbarra zwieghom) kienu impjegati mal-Cable and Wireless Limited u wara, mat-twaqqif tal-Korporazzjoni Telemalta, huma saru impjegati, mal-istess Korporazzjoni u sussegwentement mal-Maltacom p.l.c.; u

L-istess Korporazzjoni Telemalta kienet intrabtet li taghmel ghal impjegati taghha skema ta' pensjoni simili ghal dik li ihaddem il-Gvern, *"the Corporation will introduce a persion scheme similar to that operated by Government. A special provision will, however, be made to ensure that employees over the age of 50 years at the time of take-over will be entitled to a pension based on their years of service with the Corporation"* (*vide* klawsola numru 8.1 tal-ftehim tat-23 ta' Lulju, 1975 tad-Dokument "A" [konfermat b'iehor tal-5 ta' Novembru, 1981 tad-Dokument "B"]). Dan il-ftehim kellu jkollu effett mil-1 ta' Jannar, 1975; u

L-Korporazzjoni Telemalta naqset milli timplementa din l-iskema ta' pensjoni favur dawn l-impjegati taghha, u l-Maltacom p.l.c., li dahlet fid-drittijiet u obbligi li kellha l-Korporazzjoni Telemalta, ghadha sallum qeghda tirrifjuta li timplementa l-imsemmi ftehim; u

L-atturi ex impjegati tal-*Cable and Wireless Limited* gew b’hekk imcahhda mid-dritt taghhom ghal pensjoni li twieled mal-ftehim imsemmi u ghadhu jghodd sallum; u

L-pensjoni tal-Gvern hija kalkolata ghal zewg terzi tal-paga li jkollu l-impjegat fid-data li jirtira, immoltiplikata bin-numru ta’ xhur ta’ servizz u diviza bin-numru hames mija u erbghajn (540), u ghalhekk fuq din l-istess formula kellha tigi mahduma u mhallsa l-pensjoni lill-atturi ex impjegati tal-*Cable and Wireless Limited*; u

In-nuqqas tal-implementazzjoni tal-imsemmi ftehim jammonta ghal att ta’ diskriminazzjoni kontra l-atturi;

Prevja dikjarazzjoni, jekk hemm bzonn, illi r-rifjut tal-implimentazzjoni tal-imsemmi ftehim huwa diskriminatorju,

Talbu lill-Maltacom p.l.c. konvenuta tghid ghaliex din l-Onorabbli Qorti ma ghandiex;

1. Tiffissa zmien qasir u perentorju li fih il-Maltacom p.l.c. timplimenta l-iskema ta’ pensjoni skond il-ftehim imsemmi liema skema tkun applikabbli ghal kull wiehed u wahda mill-atturi ex impjegati tal-*Cable and Wireless Limited* fuq il-bazi ta’ paga u zmien ta’ servizz li japplika ghal kaz tieghu jew taghha; u

2. F’kaz li jkun ghadda inutilment it-terminu hekk prefiss, tiddikjara li dak il-ftehim jigi jorbot bis-sahha ta’ l-istess sentenza.

Bl-ispejjez, inkluzi dawk tal-ittri interpellatorji u dik ufficjali tas-27 ta’ Settembru, 2001, u b’rizerva ghal kull azzjoni ohra lilhom spettanti skond il-ligi.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tas-socjeta’ konvenuta li in forza taghha eccepiet illi;

1. Preliminarjament, l-atturi iridu jgibu l-prova li huma kienu impjegati mas-socjeta’ *Cable & Wireless Ltd*., mal-Korporazzjoni Telemalta u sussegwentement mas-

socjeta' eccipjenti, u fejn hu l-kaz il-prova li huma effettivament il-konjugi ta' dawk mill-atturi li kienu hekk impjegati;

2. Subordinatament u minghajr pregudizzju ghall-premess, il-ftehim tat-23 ta' Lulju, 1975 u dak tal-5 ta' Novembru, 1981 ma ghadhomx validi u vinkolanti, u dan *stante* li saru diversi *collective agreements* sussugwenti bejn il-Korporazzjoni Telemalta/is-socjeta' eccipjenti u it-*trade unions* li ma jinkludu ebda obbligu fuq il-Korporazzjoni/is-socjeta' eccipjenti illi timplimenta skema ta' pensjoni, u ghalhekk dawn il-ftehim gew *"superceded"* mill-*collective agreements* sussegwenti. Ghaldaqstant, is-socjeta' eccipjenti ma qieghda bl-ebda mod tonqos minn xi obbligu kontrattwali;

3. Subordinatament u bla pregudizzju ghall-premess, it-talbiet attrici huma nulli u/jew insostenibbli *stante* li ma jispecifikawx b'mod car u inekwivoku dak li l-atturi qieghdin jippretendu li s-socjeta' konvenuta ghandha taghmel. Skema ta' pensjoni hija skema li minn natura taghha hija komplessa u hemm diversi forom, kundizzjonijiet u termini li din tista' tiehu.

4. Subordinatament u minghajr pregudizzju ghall-premess, it-talbiet attrici huma insostenibbli *stante* li *ai termini* tal-ftehim fuq imsemmi, l-iskema ta' pensjoni kellha tkun wahda *"similar"* (mhux identika) ghal dik tal-Gvern, u ghaldaqstant, is-socjeta' esponenti giet moghtija diskrezzjoni fid-decizjoni taghha ta' x'tip ta' skema ta' pensjoni tintroduci, sakemm din l-iskema tkun wahda simili ghal dik tal-Gvern. Ghaldaqstant bir-rispett kollu, la dina l-Onorabbli Qorti u wisq inqas l-atturi ma jistghu legalment jissostitwixxu d-diskrezzjoni taghhom ghal dik tas-socjeta' esponenti, u jiddettaw x'forma ghandha tiehu din l-iskema.

5. Subordinatament u minghajr pregudizzju ghas-suespost, it-talbiet attrici huma insostenibbli, *stante* li *ai termini* ta' l-Att dwar il-Korporazzjoni Telemalta ta' l-1975 (Kap. 250) u l-Att li Jirregola t-Telekommunikazzjonijiet ta' l-1997 (Kap. 399), is-socjeta' eccipjenti hija legalment

impeduta milli timplimenta xi skema ta’ pensjoni minghajr l-approvazzjoni tal-Ministru responsabbli ghat-telekommunikazzjonijiet, liema approvazzjoni la qatt intalbet u lanqas giet moghtija. *In oltre,* l-atturi ma humiex qieghdin jitolbu lil dina l-Onorabbli Qorti tissindika l-ezercizzju ta’ diskrezzjoni tal-Korporazzjoni Telemalta, korp imwaqqaf b’ligi, tal-Ministru responsabbli ghat-telekomunikazzjoni u tas-socjeta’ eccipjenti;

6. Subordinatament u minghajr pregudizzju ghall-premess, it-talbiet attrici huma insostenibbli ghaliex jekk jigu milqugha, jikkostitwixxu ksur ta’ ligijiet ta’ ordni pubbliku, senjatament l-Att dwar is-Sigurta Socjali (Kap. 318) u l-Att dwar is-Sigurta Nazzjonali ta’ l-1956 (Kap. 147), li jirregolaw u/jew kienu jirregolaw l-ammont massimu ta’ pensjoni li persuna tista’ tircievi;

7. Subordinatament u minghajr pregudizzju ghall-premess, it-talbiet attrici huma insostenibbli *stante* li l-atturi ma ghandhomx interess guridiku jipproponu l-kawza odjerna, meta wiehed jikkunsidra li kieku ghall-grazzja ta’ l-argument, il-Korporazzjoni Telemalta u s-socjeta’ eccipjenti implimentat jew timplimenta xi skema ta’ pensjoni – irrespettivament mill-forma u l-kundizzjonijiet li tali skema tigi moghtija, u l-kundizzjonijiet u t-termini taghha – xorta jibqa’ l-fatt li l-ammont ta’ pensjoni li l-atturi kienu jircievu minghand il-Korporazzjoni Telemalta jew minghand is-socjeta’ eccipjenti, kien ikun dedott mill-pensjoni ricevibbli minnhom *ai termini* ta’ l-Att dwar is-Sigurta Socjali u/jew l-Att dwar is-Sigurta Nazzjonali.

8. Subordinatament u minghajr pregudizzju ghall-premess, it-talbiet attrici huma insostenibbli *stante* li jekk jigu milqugha, l-atturi jigu igawdu arrikiment ingust, *stante* li l-atturi ma jistghux jippretendu li huma intitolati ghal xi pensjoni – kalkulata unilateralment minnhom – fi skema ta’ pensjoni li qatt ma ezistiet, u li ghaliha huma qatt ma kkontribwew jew ippartecipaw;

9. Is-socjeta’ eccipjenti mhix qieghda tagixxi b’xi mod diskriminatorju;

10. *Inoltre* t-talbiet attrici jinsabu preskritti *ai termini* ta’ l-Artikolu 2156(f) tal-Kodici Civili;

11. *Salvi* eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat id-dikjarazzjonijiet guramentati tal-partijiet;

Rat id-digriet ta’ din il-Qorti tas-6 ta’ Frar, 2003, li in forza taghha, fuq talba tal-attur, gie ordnat li jigu allegati l-processi tal-kawza citazzjoni numru 1202/93 li kienet giet dikjarata li marret dezerta mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fit-30 ta’ Gunju, 2000, u tal-kawza talba numru 70/01 deciza mit-Tribunal tat-Talbiet iz-Zghar fid-9 ta’ Lulju , 2001;

Rat l-atti tal-kawza allegati, u *cioe’*, il-kawza fl-ismijiet *“Albert Camilleri vs Dr. Richard Galea Debono nomine”*, (Citazzjoni numru 1202/93), deciza minn din il-Qorti fit-30 ta’ Mejju, 1999, u dikjarata dizerta mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fit-30 ta’ Gunju, 2000, u l-kawza *“Albert Camilleri vs Maltacom p.l.c.”* (talba numru 70/01) deciza mit-Tribunal ghat-Talbiet iz-Zghar fid-9 ta’ Lulju, 2001;

Semghet il-provi li ressqu l-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti ezebiti;

Rat in-noti tal-osservazzjonijiet tal-partijiet;

Semghet it-trattazzjoni tad-difensuri tal-partijiet;

Rat li l-kawza giet differita ghal lum ghas-sentenza;

Ikkunsidrat;

Illi f’din il-kawza l-atturi, kollha ex impjegati tas-socjeta’ *Cable and Wireless Limited* u li gew assorbiti mal-Korporazzjoni Telemalta (illum is-socjeta’ konvenuta Maltacom p.l.c.), qed jitolbu l-implementazzjoni tal-iskema tal-pensjoni skond il-ftehim tal-1 ta’ Jannar, 1975. Skond klawsola numru 8 ta’ dan il-ftehim, li jittratta fuq pensjoni, gie miftiehem hekk;

"It is understood that the Corporation will introduce a pension scheme similar to that operated by the Government. A special provision will, however, be made to ensure that employees over the age of 50 years at the time of take-over will be entitled to a pension based on their years of service with the Corporation.

Where a former Cable and Wireless employee dies in the service of the Corporation before the introduction of a pension scheme, the Corporation may grant to his widow, or if his widow has predeceased him, to his minor children, a gratuity of an amount not exceeding his annual salary including any cost of living increases".

Jirrizulta bhala fatt li la l-Korporazzjoni Telemalta u lanqas is-socjeta' konvenuta li succediet warajha ma implimentaw skema ta' pensjoni ghal ex impjegati imsemmija skond kif gie miftiehem.

Gio nonostante, jirrizulta li l-Korporazzjoni Telemalta, tal-anqas f'cirkustanza wahda, adoperat it-tieni parti tal-klawsola imsemmija, u dan peress li, wara li sar il-ftehim, miet certu Salvu Ellul, ex impjegat tal-*Cable and Wireless Ltd*, u martu inghatat il-*gratuity* kontemplat fil-paragrafu 2 tal-klawsola 8. Fil-fatt kif xehed William Cutugno fil-kawza *"Camilleri vs Galea Debono nomine"* (citazzjoni numru 1202/93), li kien il-*Finance officer* tat-Telemalta fl-1976, mart dan Ellul thallset somma ekwivalenti ghas-salarju tieghu ta' sena, u dan fuq *instructions tac-Chief Executive* tal-Korporazzjoni. Is-Sur Cutugno fil-fatt xehed hekk:

"Bejn l-1975 u l-1981 miet xi hadd illi kien impjegat mal-"Cable and Wireless" u mbaghad sussegwentement mat-"Telemalta". Naf li kien miet certu Salvu Ellul li kien impjegat mal-"Cable and Wireless" u sussegwentement mat-"Telemalta". Huwa miet fit-28 ta' Lulju, 1976. It-"Telemalta" thallset lill-armla tieghu salarju ta' sena ta' "one thousand seven hundred and forty seven pounds (Lm1,747). Il-"gratuity" li nghatatlu kienet tammonta ghas-salarju tieghu ta' sena u l-"cost of living increase". Li

thallas thallas skond l-"agreement" u precizament il-klawsola 8 paragraph 2"

L-istruzzjonijiet li ta' s-Sur Tabone, *ic-Chief Executive,* wkoll jirreferu ghal dan il-ftehim. Fil-fatt, f'*memorandum* intern li hu hareg fid-29 ta' Lulju, 1976, l-ghada li miet Salvu Ellul, hu jaghti istruzzjoni lis-Sur Cutugno biex isir il-hlas relattiv, u jghid hekk:

"As you are aware Mr. Ellul passed away yesterday. In Terms of Article 8.2 of the Agreement covering staff formerly employed of Cable & Wireless a gratuity of an amount not exceeding his annual salary, including any cost-of living increases is to be paid to his widow and minor children.

I should be grateful if you will take the necessary steps to pay a gratuity equal to his salary on death plus cost-of-living increases as early as possible to his widow and minor children. Please clear with our lawyer with regard to the payment of that part of the gratuity to the minor children of the late Mr. Ellul."

Fir-rigward tal-iskema tal-pensjoni, fl-Accounting Policy tal-Korporazzjoni Telemalta ghas-sena li taghlaq fil-31 ta' Marzu, 1948, kien hemm *provision* li tghid hekk:

"In accordance with section 29 of the Telemalta Corporation Act, 1975, the Board is currently studying the form which the Pension Scheme, intended to be set up for the employees of the Corporation, should take".

L-artikolu 29(1) tat-Telemalta Corporation Act kien jipprovdi illi:

"Subject to the approval of the Minister and so far as consistent with the provisions of this Part relating to public officers who accept permanent employment with Telemalta and to other government employees trasferred to service of Telemalta, the Board may establish a scheme or schemes for the payment of superannuation allowances, pensions or gratuities to officers and servants

of Telemalta Corporation who retire from the service of Telemalta Corporation or otherwise cease to hold office with Telemalta Corporation by reason of age, or of infirmity of body or mind or of abolition of office".

Il-Qorti tinnota li fil-waqt li dan l-artikolu tal-ligi jipprovdi li l-Korporazzjoni *"may establish"* skema ta' pensjoni, il-ftehim iffirmat fl-1 ta' Jannar, 1975, jipprovdi b'mod tassattiv li l-Korporazzjoni *"will introduce"* skema ta' pensjoni simili ghal dik li kienu jgawdu dak iz-zmien il-haddiema tal-Gvern.

Fl-*Accounting Policy* ghas-sena li taghlaq fil-31 ta' Marzu, 1979, il-*provision* fuq il-pensjoni giet taqra hekk:

"The Corporation has deferred its decision on the implementation of a pension scheme covered by section 29 of the Telemalta Corporation Act 1975, pending further developments in connection with the establishment of a national pension scheme"

Fl-*Accounting Policy* ghas-sena 31 ta' Marzu, 1980, il-*provision* dwar il-pensjoni giet taqra hekk:

"In view of the provisions of the National Pension Scheme, whereby all employees will receive a pension on retirement, the Corporation has decided that the establishement of a separate pension scheme under section 29 of the Telemalta Corporation Act 1975 is not necessary".

Din il-*provision* baqghet tigi ripetuta fil-*Financial Statements* sussegwenti tal-Korporazzjoni, u dan sa dawk li jkopru s-sena li kellha taghlaq fl-1997. Wara din is-sena, inholqot is-socjeta' Maltacom u din il-*provision* ma baqghetx tigi inkorporata fl-*audited accounts* ta' din is-socjeta'.

Il-Qorti tinnota li avvolja fl-1980 il-Korporazzjoni Telemalta kienet iddecidiet li ma kienx mehtieg li timplimenta skema ta' pensjoni ghall-haddiema taghha, fil-5 ta' Novembru, 1981, gie iffirmat ftehim li jirrevedi certi aspetti tal-ftehim

iffirmat f'Jannar tal-1975 u li kien jolqot biss l-ex impjegati tal-*Cable and Wireless*, liema revizjoni ma kienetx tolqot il-klawsola 8 tal-ftehim originali u li jikkontempla t-twaqqif ta' skema ta' pensjoni, fejn gie stipulat li l-ftehim ta' Jannar 1975, *"is still valid save where it has been amended by this Agreement".*

Dan ifisser li ghalkemm fl-1980, il-Korporazzjoni Telemalta iddecidiet unilateralment li ma tohloqx skema ta' pensjoni ghall-haddiema taghha, f'Novembru tal-1981, regghet ikkonfermat l-impenn taghha fil-konfront tal-ex haddiema tal-*Cable and Wireless Limited* li tistabilixxi *"a pension scheme similar to that operated by the Government"*, u dan l-impenn gie ribadit avvolja bl-Att numru XXI tal-1979 kienet diga' giet introdotta pensjoni ta' zewg terzi ghal kulhadd. Dan jindika b'mod car li l-Att tal-1979 ma ezewrhiex l-obbligu li kellha l-Korporazzjoni Telemalta taht il-ftehim tal-1975.

Fl-1975, meta gie iffirmat il-ftehim mal-ex impjegati tas-socjeta' *Cable and Wireless Ltd*, impjegati li kien jahdmu ma kumpaniji jew ghaqdiet privati ma kellhom ebda dritt ghal pensjoni meta jirtiraw, izda kellhom biss dritt ghal *"flat rate minimum pension"* taht in-*National Insurance Act* tal-1956. Kienu biss il-haddiema tal-Gvern li, taht l-Ordinanza tal-Penzjonijiet (Kap. 93), kellhom drit ghal pensjoni relattata mas-salarju taghhom. Il-pensjoni kienet ekwivalenti ghal zewg terzi tas-salarju, u kienu jiehdu din il-pensjoni shiha f'kaz li kellhom 30 sena servizz warajhom meta jirtiraw; f'kaz li, meta jirtiraw, jkollhom anqas minn 30 sena servizz, huma jiehdu proporzjoni tal-pensjoni li kienu jiehdu kieku kellhom 30 sena servizz, b'dan li tal-anqas kien mehtieg li jkollhom 10 snin servizz. Impjegat li jirtira qabel ma jkollu 10 snin servizz mal-Gvern ma kien intitolat ghal ebda pensjoni. Ma kien hemm ebda massimu ta' pensjoni li l-ex impjegat seta' jiehu, u din kienet tinhaddem fuq bazi ta' zewg terzi tas-salarju minghajr *"capping"*.

Huwa car li din kienet il-pensjoni li l-partijiet kellhom f'mohhom meta ffirmaw il-ftehim tal-1975, u meta fil-klawsola 8 qablu li l-Korporazzjoni *"will introduce a pension scheme similar to that operated by the*

Government". L-ex impjegati tas-socjeta' *Cable and Wireless* kienu jikontribwixxu ghal skema ta' pensjoni privata li kienet waqfet il-kumpanija *Cable and Wireless Ltd*, u dan billi jhallsu parti mis-salarju taghhom ghal dan l-iskop. Meta din is-socjeta' waqfet topera hawn Malta, l-haddiema inghatatilhom ghazla li jew jiehdu *"lump sum payment"*, jew li l-istess pensjoni tigi frizata sa ma jaghlqu l-eta' ta' sittin sena; hemm min ghazel l-ewwel alternattiva u hemm min ghazel it-tieni u ha pensjoni minghand is-socjeta' *Cable and Wireless* meta ghalaq l-eta' ta' sittin sena. Il-haddiema, *pero'*, kien ghad fadallhom zmien ta' servizz x'jaghtu, u meta gew inkorporati fl-istruttura tal-Korporazzjoni Telemalta riedu jikawtelaw ruhhom ghal pensjoni futura taghhom, ghal wara li jkunu hadmu, bhala impjegati tal-Korporazzjoni, u dan billi jigi riservat lilhom dritt ta' pensjoni kif kellhom meta kienu impjegati ta' *Cable and Wireless Ltd.* Ghalhekk, sar qbil, li dawk l-ex impjegati tal-*Cable and Wireless* jidhlu fi skema gdida ta' pensjoni li kellha tohloq il-Korporazzjoni Telemalta u li kellha tkun simili ghal dik allura vigenti ghall-haddiema tal-Gvern. Meta fil-kawza *"Camilleri vs Galea Debono nomine"* (citazzjoni numru 1202/93) xehed Albert Tabone, li kien *Chief Executive* tal-Korporazzjoni Telemalta meta gie iffirmat il-ftehim tal-1975, dan qal b'mod car hekk:

"L-"undertaking" kien, skond il-ftehim, illi jkun hemm skema simili bhal dik li kienet tezisti ghall-impjegati tal-gvern f'dak li jirrigwarda pensjoni. L-intenzjoni tan-negozjati kienet illi allavolja skond il-ligi min ma kellux ghaxar snin servizz kien jiehu "gratuity" u mhux pensjoni, fl-"agreement" konna nnegozjajna biex anke min ikollu inqas minn ghaxar snin servizz jiehu l-"full pension" u mhux a bazi tas-servizzi li kien ghamel u mhux il-"gratuity".

Kien hemm paragrafu wkoll illi min imut waqt is-servizz, il-mara tieghu kellha d-dritt illi min imut fuq is-servizz, il-mara tieghu kien ikollha dritt ghal sena salarju. Fic-cirkostanzi, kien hemm xi hadd illi miet waqt is-servizz, u din il-klawsola giet attwata. Ma niftakarx jekk hux kaz wiehed jew tnejn, pero', kaz wiehed kien hemm zgur. Minn ghalija dana kien fl-1976.

Dawn il-varjazzjonijiet mill-pensjoni li s-soltu joffri l-Gvern gew inkorporati fil-ftehim. Dana kien il-frott ta' negozjati li kienu damu sejrin xi erba' (4) xhur. Dawn in-negozjati kont nippartecipa direttament jiena. Jiena kont qed ninnegozja ghan-nom tat-Telemalta".

Dan gie konfermat ukoll minn Alex Pace, li kien jahdem mal-Korporazzjoni Telemalta, u li peress li kien jokkupa wkoll il-kariga ta' Segretarju tat-Taqsima GWU tat-Telemalta, kien innegozja u ffirma l-ftehim tal-1975. Meta dan xehed fil-kawza fuq imsemmija, huwa qal:

"Skond dan l-ftehim, it-Telemalta kienet intrabtet illi ddahhal din il-pensjoni. L-"agreement" kien simili ghall-"agreement" bejn impjegati tal-gvern u l-gvern, izda ntroducejna u konna nizzilna klawsola li kienet taghti pensjoni anke ghal dawk illi ma kellhomx ghaxar snin servizz"

Il-fatt li l-partijiet hasbu biex jaghtu lill-haddiema pensjoni anke jekk ma jkollhomx ghaxar snin servizz, juri wkoll bic-car li r-riferenza kellha ssir dejjem ghal iskema tal-pensjoni allura vigenti favur il-haddiema tal-Gvern taht l-Ordinanza tal-Pensjonijiet (Kap. 93). Dan ikkonfermatu wkoll din il-Qorti fis-sentenza finali li tat fil-kawza fuq imsemmija u li giet moghtija fil-31 ta' Mejju, 1999.

Il-ftehim tal-1975 ma setghax jirreferi ghal iskema ta' pensjoni nazzjonali ta' zewg terzi ghal kulhadd, ghax din l-iskema lanqas biss kienet tezisti jew kontemplata meta gie iffirmat dan il-ftehim. L-iskema ta' pensjoni nazzjonali ta' zewg terzi giet introdotta bl-Att XXI tal-1979, u *kwindi* zgur li ma kienetx u ma setghetx tkun il-pensjoni kontemplata fil-ftehim tal-1975.

Tajjeb li jigi osservat ukoll li dan l-Att ma hassarx u ma irrevokax id-dritt ghas-*service pension* li kellhom dritt ghaliha l-haddiema tal-Gvern taht l-Ordinanza tal-Pensjonijiet (Kap. 93). *Nonostante* d-dhul ta' din il-pensjoni nazzjonali, l-haddiema tal-Gvern baqghu intitolati ghas-*service* pensjoni partikolari taghhom, u dan bla ebda

tnaqqis. It-tnaqqis li, fil-fatt, gie kontemplat ma kienx fis-*service pension*, izda fil-pensjoni nazzjonali, b'mod li, ghalkemm l-impjegati tal-Gvern gew intitolati wkoll ghal din il-pensjoni nazzjonali (taht *in National Insurance Act* tal-1956), din kellha titnaqqas b'ammont ekwivalenti tal-pensjoni tas-servizz li kienu intitolati ghaliha (taht il-*Pension Ordinance* tal-1937), biex il-pensjoni finali li jiehu l-impjegat tal-Gvern ma tigix teccedi z-zewg terzi tad-dhul pensjonabbli tieghu.

Fil-fatt, l-artikolu 72(1) tan-*National Insurance Act,* kif emendat fl-Att XXI tal-1979, jistipula li:

"Where a person is entitled to a service pension no part of which has been commuted, any pension arrived at in accordance with the provision of section 71 of this Act shall be abated by the amount of such service pension".

Kwindi, mill-premess ghandu jirrizulta li s-sitt u s-seba' eccezzjoni tas-socjeta' konvenuta li, f'certu sens huma relatati, mhumiex sostenibbli, ghax id-dritt li qed jitolbu l-atturi, sancit bil-ftehim tal-1975, ma jikser ebda ligi ta' ordni pubbliku, ghax fil-waqt li l-Att dwar is-Sigurta' Socjali (Kap. 318) u l-Att dwar is-Sigurta' Nazzjonali tal-1956 (Kap. 147), jimponi pensjoni massima, ma jhassrux u ma jiddikjarawx null kwalunkwe pensjoni tas-servizz li tkun ezistenti, izda jiddikjaraw biss li l-pensjoni tas-servizz tittiehed in konsiderazzjoni fil-fissazzjoni tal-pensjoni taht in-*National Insurance Act*. Il-ftehim tal-1975 kien jikontempla *service pension* simili ghal dik tal-haddiema tac-Civil mal-Gvern, u dan kien verosimili meta tqies li l-Korporazzjoni Telemalta kienet, dak iz-zmien, *"wholly owned"* mill-Gvern. L-idea kienet li dawn il-haddiema *"tal-Gvern"*, jitpoggew, bejn wiehed u iehor, f'pozizzjoni simili bhala haddiema tac-Civil mal-Gvern, u dan ghal dak li jirrigwarda l-pensjoni taghhom. Dan l-arrangament, li kellu jwassal lill-haddiema tat-Telemalta u li kienu ex impjegati tal-kumpanija *Cable and Wireless* jkollhom *"service pension"*, ma jistax jitqies li jmur kontra l-ordni pubbliku ghax mhux projbit espressament b'ebda ligi, u pensjoni *"simili"* giet fil-fatt protetta u kkunsidrata fl-Att dwar is-Sigurta' Nazzjonali bl-emenda su riferita li kienet

giet introdotta bl-Att XXI tal-1979. Il-pensjoni li kellhom jiehdu l-ex impjegati tal-*Cable and Wireless Ltd*, ghandha jkun pensjoni *"simili"* ghal dik li kienu intitolati ghaliha l-haddiema tal-Gvern fl-1979, u din il-pensjoni tas-servizz kienet u ghada tifforma parti mill-Ordinament Guridiku Malti, tant li l-haddiema tac-civil li irtiraw qabel l-1979, ghadhom jiehdu l-pensjoni tas-servizz u l-pensjoni taht in-*National Insurance Act*, imnaqqsa kif provdut f'dan l-ahhar att. *Kwindi,* ma jistax jinghad li l-ftehim imur kontra l-ordni pubbliku malti.

Il-Qorti, biex tapprofondixxi fuq dan il-punt, tirrileva li l-kuncetti tal-Ordni Pubbliku m'ghandhomx jigu intesi f'sens internazzjonali, astratt u universali, imma jsibu l-limiti taghhom fl-Ordinament Guridiku nazzjonali tal-pajjiz.

Dwar x'inhu l-Ordni Pubbliku, il-Galgano, *"Diritto Privato"* (2ediz. p.251 para 13.2) jghid *"Nel suo insieme la formola legislativa esprime una esigenza di difesa dei valori fondamentali della societa': di difesa sia dei valori di natura collettiva, che attengono cioe' all pacifica e civile convivenza fra gli uomini e al loro progresso economico e sociale, sia di valori di natura individuale, relativi alla liberta', alla dignita', alla sicurezza dei singoli. L'ordine pubblico e' costituito da quelle norme, anch' esse imperative, che salvaguardano i valori fondamentali sopra menzionati e che, tuttavia, non sono esplicitamente formulate dalle legge, ma che si ricavano per implicito dal sistema legislativo: dai codici e dalle altre leggi ordinarie e, sopratutto, dalla Costituzione".*

Fuq l-istess materja, it-Trabucchi, *"Istituzioni di Diritto Civile"* (29ediz. para.74 p.170) jghallem illi *"Lo scopo perseguito e' sempre di impedire che una fonte di comandi giuridici (diritto straniero, o contratto) dia vita a dei precetti in contrasto con le norme fondamentali dello Stato … I principi di ordine pubblico interno non sono necessariamente espressi in norme, ma si ricavano anche dal sistema delle disposizioni inderogabili sia del codice sia di altre norme".*

Issa f'dan il-kaz, ma hemm xejn fil-ftehim tal-1975 li jista' jinghad li jidderogaw jew jikkontrastaw minn *"le norme fondamentali dello Stato"*. Il-ligi tal-pajjiz li holqot pensjoni nazzjonali u li imponiet massimu tal-pensjoni li wiehed jista' jiehu, ma kancellatx id-dritt li tibqa' tittiehed pensjoni tas-servizz, u lanqas meta l-istess ligi giet emendata bl-Att VIII tal-1992, ma saret xi projbizzjoni li wiehed ikollu wkoll pensjoni tas-servizz. Anzi, bis-sahha ta' dan l-Att, sar issa permess li wiehed ikollu pensjoni ohra, barra dik nazzjonali, u dan minghajr tnaqqis. *Pero'*, la fiz-zmien meta gie iffirmat il-ftehim tal-1975 u lanqas wara d-dhul *in vigore* tal-emendi ghall-Att dwar is-Sigurta' Nazzjonali bl-Att XXI tal-1979, ma l-ezistenza ta' pensjoni ohra barra dik nazzjonali ma tista' tigi meqjusa kontra l-Ordni Pubbliku. Il-ligi dwar is-Sigurta' Nazzjonali hasbet hi stess biex tillimita l-ammont ta' pensjoni li wiehed jista' jiehu, izda dan m'ghamlitux billi hasret kull pensjoni precedenti, jew li suppost kellha tkun vigenti qabel id-dhul tal-pensjoni nazzjonali.

Mill-premess isegwi wkoll illi anke s-seba' eccezzjoni tas-socjeta' konvenuta ghandha tigi michuda, peress li t-tnaqqis, jekk ghandu jsir, isir mill-Gvern taht l-Att dwar is-Sigurta' Nazzjonali, izda mhux mis-socjeta' konvenuta. L-obbligu tas-socjeta' konvenuta huwa *ex contractu* li jitnissel mill-ftehim tal-1975, u l-iskema tal-pensjoni li ghandha tinholoq *a bazi* tal-ftehim ghandha tigi ezegwita fl-interezza taghha, b'mod li l-pensjoni li jkun intitolat ghaliha dak il-haddiem partikolari, hu jehodha *in full*, u jekk ghandu jsir xi tnaqqis, dan ghandu jsir mill-Gvern skond il-provedimenti tal-ligi dwar il-pensjoni nazzjonali. Fil-konfront tas-socjeta' konvenuta, l-atturi ghandhom interess guridiku li jipproponu din il-kawza, ghax fil-konfront ta' dik is-socjeta' huma ghandhom dritt jitolbu l-esekuzzjoni tal-kuntratt tal-1975 u hlas relattiv tal-pensjoni taghhom relattiva; x'jaghmel il-Gvern fil-kuntest tal-pensjoni nazzjonali m'ghandux jinteressa lis-socjeta' konvenuta. Jekk ir-rizultat finali jkunx li l-atturi jkunu jridu jaccettaw tnaqqis fil-pensjoni nazzjonali ma jinteressax lis-socjeta' konvenuta li, *da parti* taghha, taht l-iskema li twaqqaf hi, tkun trid thallas il-pensjoni kollha dovuta. Kif intqal minn din il-Qorti fil-kawza <u>"Persiano vs Kummissarju</u>

tal-Pulizija", deciza fit-18 ta' Jannar, 2001, *"l-interess (jew ahjar il-motiv) tat-talba ghandu jkun konkret u jezisti fil-konfront ta' dak li kontra tieghu t-talba ssir"* (sottolinear ta' din il-Qorti). Fl-istess sens hija d-decisjoni ta' din il-Qorti fil-kawza "Tonna vs Grixti", moghtija fit-13 ta' Marzu, 1992. Hekk ukoll l-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawza "Ransley vs Coleiro", deciza fid-29 ta' Jannar, 1997, kienet osservat li l-interess ghandu jkun jissusisti fil-konfront tal-konvenut, u huwa dan il-principju ta' kontestazzjoni tal-attur fil-konfront tal-konvenut li jirradika l-azzjoni kontra l-konvenut u tindikah bhala l-legittimu kontradittur tal-attur.

F'dan il-kaz, il-kontestazzjoni hija generata mill-ftehim iffirmat bejn il-partijiet fl-1975, u t-talba ghall-esekuzzjoni ta' l-istess kuntratt qed tintalab kontra firmatarju tal-istess kuntratt li obbliga ruhhu li johloq skema ta' pensjoni ghall-ex impjegati tas-socjeta' *Cables and Wireless Ltd.*, u l-kawza hi, *kwindi*, *ben impostata* u jezistu l-elementi kollha ta' interess mehtieg biex l-istess azzjoni tigi sostnuta.

Kwindi s-sitt u s-seba' eccezzjonijiet tas-socjeta' konvenuta qed jigu michuda.

Fil-hames eccezzjoni taghha, s-socjeta' konvenuta tillmenta li hi ma setghetx twaqqaf l-iskema ta' pensjoni imweghda peress li skond l-Att tal-Korporazzjoni tat-Telemalta, tali skema kienet tirrikjedi l-approvazzjoni tal-Ministru, izda f'dan il-kaz, la intalbet u wisq aktar inghatat tali approvazzjoni. Fuq din l-eccezzjoni, l-Qorti tinnota illi l-ftehim tal-1975 jinponi obbligu fuq is-socjeta' konvenuta li ma tistax tahrab minnu bili tipprova tistahba wara provediment legali. L-obbligu tal-holqien tal-iskema tal-pensjoni ma johrog mill-Att tal-1975 dwar il-Korporazzjoni Telemalta, izda mill-ftehim iffirmat fl-istess sena u li beda jkun effettiv mill-1 ta' Jannar, 1975. Is-socjeta' konvenuta tista' targumenta li hi ma wettqietx l-obbligi taghha minhabba kaz fortuwitu, *cioe'*, l-Att tal-1975 dwar il-Korporazzjoni Telemalta li, bhala ligi tal-pajjiz, tista' tolqot l-ezekuzzjoni tal-ftehim. Il-Qorti taccetta li, bhala punt guridiku, fatt ta' awtorita' amministrativa huwa ekwiparat ghal forza maggura li jezenta lill-kontraent mir-

responsabilita' ghad-danni f'kaz ta' *non osservanza* ta' kuntratt – ara "German vs Apap Bologna", deciza minn din il-Qorti fit-12 ta' Marzu, 1953, u "Ellul vs Custo noe", deciza minn din il-Qorti fit-3 ta' Ottubru, 2002.

Jibqa' l-fatt, *pero'*, li jekk il-holqien ta' skema ta' pensjoni kienet soggetta ghall-approvazzjoni tal-Ministru, il-Korporazzjoni ma tistax tistrieh fuq li din ma inghatax meta ma talbetx tal-approvazzjoni. Kien obbligu tal-Korporazzjoni u mhux tal-ex impjegati li jitolbu l-approvazzjoni tal-Ministru, izda din iddecidiet li ma titlobx tali permess u dan wara li unilateralment iddecidiet li ma kienx ghadu necessarju li tohloq tali skema. Fi kliem iehor, l-iskema tal-pensjoni ma nholqietx mill-Korporazzjoni mhux ghax il-Ministru naqas li jaghti l-kunsens tieghu, izda ghax il-Korporazzjoni iddecidiet unilateralment li ma tonorax il-ftehim li kellha mal-ex impjegati tal-kumpanija *Cable and Wireless*, ghax dehrilha, fis-sapjenza taghha, li tali skema ma kienx aktar mehtieg. Il-ksur tal-ftehim sehh unilateralment b'decizjoni volontarja tal-Korporazzjoni Telemalta, u dan sehh qabel ma biss setgha jkun involut fil-materja l-Ministru.

Inoltre, il-holqien ta' skema ta' pensjoni ma kienetx tmur kontra l-*financial provisions* tal-Att li holoq il-Korporazzjoni Telemalta, u dan peress illi l-artikolu 17(1) tal-Att jippermetti infieq fuq skema ta' pensjoni.

Apparti dan, il-ftehim tal-1975, ma kienx gie iffirmat biss mir-rapprezentanti tal-haddiema u mill-Korporazzjoni Telemalta, izda gie iffirmat wkoll mill-Ministru ghall-Izvillup ta' dak iz-zmien, l-Onorevoli Wistin Abela. Bir-firma tal-Ministru fuq il-ftehim, ghandu jitqies li l-Ministru koncernat ta' l-kunsens tieghu ghall-holqien tal-iskema ta' pensjoni li l-Korporazzjoni obbligat ruhha li *"it will introduce"*, u *kwindi* ma kienx hemm htiega li tintalab approvazzjoni sussegwenti tal-Ministru, ghax dan ta l-approvazzjoni tieghu preventivament fuq il-ftehim tal-1975, u kull ma kien mehtieg kien li l-Korporazzjoni timplimenta dak il-ftehim u tohloq pensjoni simili ghal dik operanti fil-konfront tal-haddiema tac-Civil mal-Gvern.

Inoltre, meta fl-1981 sar revizjoni tal-ftehim tal-1975, u gie konfermat l-obbligu tal-holqien ta' skema ta' pensjoni, dak it-tieni ftehim gie wkoll iffirmat mill-istess Onorevoli Ministru Abela, li ghal darba ohra, *kwindi*, ta' l-kunsens u l-approvazzjoni tieghu ghal holqien ta' skema ta' pensjoni ghall-ex impjegati tas-socjeta' *Cable and Wireless.*

Kwindi, anke din il-hames eccezzjoni ghandha u qed tigi michuda.

Din il-Qorti issa sejra tittratta it-tmien eccezzjoni tas-socjeta' konvenuta u dan allavolja din l-eccezzjoni giet irtirata, ghalkemm mhux b'mod formali, b'dikjarazzjoni fin-Nota tal-Osservazzjonijiet tas-socjeta' konvenuta. Din l-eccezzjoni hi fis-sens li t-talbiet attrici huma insostenibbli peress li jekk jigu milqugha jigi li l-atturi jgawdu arrikiment ingust *stante* illi huma qatt ma kkontribwew ghall-*pension fund.* Issa kif qalet din il-Qorti fil-kawza "Said vs Testaferrata Bonnici", deciza fis-16 ta' Gunju, 1936, l-elementi tar-rimedju komunement maghruf bhala *"de in rem verso"* huma tlieta, u *cioe'*, *"l'arricchimento"*, *"il vincolo di causalita"* u *"il carrattere ingiusto dell'arricchimento"*. Dan it-tielet element bazikament ifisser illi din l-azzjoni ma hijiex applikabbli meta hemm kuntratt li jirregola r-relazzjonijiet bejn il-partijiet. Ir-rimedju *"de in rem verso"* huwa rimedju sussidjarju li jista' jigi invokat biss meta bejn il-partijiet m'hemmx kuntratt li b'mod espress u definit jorbot il-partijiet (ara "Scicluna vs Watson", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-15 ta' Lulju, 1901).

Jekk persuna, fuq kuntratt, torbot lilha nfisha ghall-esekuzzjoni ta' xi obbligazzjoni, jekk dak il-kuntratt ikun validu u mhux soggett ghar-rexissjoni, l-istess irid jigi esegwit, u ma jistax jigi sottomess li l-esekuzzjoni ta' dak il-kuntratt johloq arrikiment ingust.

Kif jghid il-Baudry - Lacantinerie (*"Delle Obbligazioni"* Vol. IV pag. 550), biex tista' tirnexxi din l-azzjoni, *"Bisogna che l'arricchito non possa giovarsi di un fatto giuridico che lo autorizzi a conservare l'arricchimento"*. Jekk ghar-rizultanzi hemm att guridiku, kif inhu kuntratt, ma jistax jinghad li dawk ir-rizultanzi huma *senza causa.* Hu

interessanti l-ezempju li dan l-awtur igib biex isostni dan l-argument:

"Un locatario ha fatto fare riparazioni o miglioramenti nell'immobile affittato. Ora, in virtu' di una clausola formale del contratto di fitto, i lavori di questa natura eseguiti per ordine del locatario dovranno, alla fine dell'affitto avvantaggiare il proprietario, senza che questo abbia a pagare indennita'. Una volta spirato l'affitto, l'imprenditore, non essendo stato pagato dal locatario, pretende agire de in rem verso contro il proprietario. Gli puo' questo opporre il diritto che risulta per lui dalla clausola sopra indicata?

La giurisprudenza risolve la questione affermativamente, e crediamo che abbia ragione. Se il proprietario puo', senza indennita, avvantaggiarsi delle riparazioni o dei miglioramenti realizzati dal locatario, questo vantaggio e' stato certamente preso in considerazione nel fissare il prezza dell'affitto, di guisa che il proprietario l'ha ottenuto soltanto con un sacrificio equivalente. Cio' si riduce a dire che in realta' non vi e' arricchimento e che quindi manca la prima delle nostre condizioni".

Dan hu konformi mal-principju li darba bejn il-partijiet hemm ftehim li jirregola r-relazzjonijiet ta' bejniethom, hu prezunt li qabel ma iffirmaw dak il-ftehim qiesu c-cirkustanzi tal-kaz u l-interessi taghhom, u allura darba iffirmaw il-kuntratt, huwa dak il-kuntratt li jissanzjona r-relazzjonijiet ta' bejn il-kontendenti, u mhux xi principju iehor, *ancorche'* bazat fuq l-ekwita'. Il-principju tar-rispett ghal volonta' tal-partijiet huwa wiehed fondamentali u dak li ftehmu fuqu il-partijiet ghandu *"forza ta' ligi"* ghalihom (artikolu 992 tal-Kodici Civili), u l-Qorti m'ghandhiex tuza d-diskrezzjoni taghha biex tissostitwixxi ghal dak li ftehmu l-partijiet il-volonta' taghha.

F'dan il-kaz, il-partijiet, wara negozjati twal u wara li qiesu c-cirkustanzi, iffirmaw il-kuntratt li kellu jigi implementat fl-1 ta' Jannar, 1975, fejn ftehmu li l-Korporazzjoni Telemalta kellha tformi lill-ex impjegati ta' *Cable and Wireless Ltd.* bi skema ta' pensjoni simili ghal dik

adoperata mill-Gvern ghall-impjegati tieghu. Issa, jirrizulta li s-*service pension* li kienu jgawdu l-haddiema tal-Gvern kienet non kontributorja, u kienu intitolati ghaliha bis-sahha tas-servizz li huma jaghtu lill-Gvern u minghajr ma jikkontribwixxu ghaliha, lanqas billi titnaqsilhom xi percentagg mis-salarju. Il-haddiema tal-Gvern kienu, allura, jippartecipaw fl-iskema tal-pensjoni minghajr ma jikkontribwixxu ghaliha, u l-iskema li l-Korporazzjoni obbligat ruhha li twaqqaf kellha tkun simili ghal din. Mhiex skuza li l-atturi m'ghandhomx jippartecipaw fi skema ta' pensjoni *"li qatt ma ezistiet"*, u dan peress li l-iskema qaghda ma tezisthiex nuqqas tal-istess socjeta' konvenuta, li kellha tohloq is-sistema ghal habta tal-1975/1976. Li dan m'ghamlitux ma hu tort ta' hadd hlief taghha, u ghan-nuqqas taghha stess u tal-awturi taghha, is-socjeta' konvenuta ma tistax tiehu vantagg.

Kwindi, it-tmien eccezzjoni tas-socjeta' konvenuta timverita li tigi wkoll michuda.

Fid-disa eccezzjoni taghha, is-socjeta' konvenuta tallega li l-agir taghha ma kienx wiehed deskriminatorju. Ghal kull buon fini, il-Qorti tinnota li ghalkemm l-atturi talbu dikjarazzjoni, *"jekk hemm bzonn"* (sic), illi r-rifjut tal-implementazzjoni tal-imsemmi ftehim huwa diskriminatorju, ma talbu ebda rimedju specifiku marbuta ma tali dikjarazzjoni.

Tajjeb li jinghad, fl-ewwel lok, li fil-fehma tal-Qorti, materja ta' diskriminazzjoni ma hijiex rizervata biss ghall-investigazzjoni u rettifika mill-organi gudizzjarji kostituzzjonali. Jekk l-organi l-ohra, proprju bhal ma hi din il-Qorti, jistghu jipprovdu skond il-ligi ordinarja rimedju xieraq u adegwat ghal lezjoni, attwali jew mhedda, ta' jedd fundamentali, kien dan l-istess rimedju li kellu, u ghandu, fl-ewwel lok jigi mfittex. Ara *a propozitu* decizjoni ta' din il-Qorti fil-kawza fl-ismijiet "Agius vs Galea Debono *nomine*", moghtija fil-21 ta' Ottubru, 2002. Fl-istess sens huma d-decizjonijiet ta' din il-Qorti fil-kawza "Mifsud Bonnici et vs Tabone noe", moghtija fl-24 ta' Settembru, 2002, u fil-kawza "Camilleri et vs The Cargo Handling Co. Ltd", moghtija fit-3 ta' Ottubru, 2003.

Bazikament, l-ilment tal-atturi huwa bazat fuq ic-cirkostanza illi bl-Att tal-2002, il-pensjoni tas-servizz li kienu jgawdu haddiema tal-Gvern u li gew trasferiti ghal mas-socjeta' konvenuta gie protett, u dan sehh wara li kien sar ftehim bejn is-socjeta' konvenuta u l-Gvern f'dan is-sens, liema ftehim jidher li kien sehh fit-28 ta' Awissu, 2000. Il-ftehim kien inholoq wara pressjoni mill-*Union* tal-haddiema, u kien jirreferi biss ghall-haddiema fic-Civil mal-Gvern.

Fil-parti preliminarji tieghu, jinghad fil-fatt:

"1. These arrangements in respect of pensions payable under the Pensions Ordinance, are applicable to those public officers who are expected to migrate with their Government Department (or part thereof) on its being converted into a Parastatal Entity outside the Public Service, who are permanently employed with such Entity, and who are no longer eligible to apply for posts in the Public Service following that deployment"

Fil-kuntest ta' deskriminazzjoni hu risaput illi dak li jrid jigi ppruvat huwa illi l-allegat trattament kien differenti minn dak li nghata lil persuni ohra li kienu ta' l-istess deskrizzjoni taghhom. Il-paragun li minnu jehtieg li tohrog id-distinzjoni li hi l-bazi tar-reklam ta' diskriminazzjoni *"timporta zewg elementi, u cioe', li l-lanjant ma giex ittrattat b'certu mod waqt li haddiehor fl-istess cirkostanzi (in pari conditione) gie jew kien gie ttrattat b'certu mod waqt li haddiehor fl-istess cirkostanzi ma giex. Fi kliem iehor irid isir paragun bejn l-izvantaggjat u l-ivvantaggjat fuq terren ta' cirkostanzi pari"* – "Galea noe vs Kummissarju tal-Pulizija", deciza mill-Onorabbli Qorti Kostituzzjonali fit-22 ta' Jannar, 1990.

Il-kriterji biex tirnexxi azzjoni bazata fuq deskriminazzjoni kienu gew ampiament diskussi mill-Onorabbli Qorti Kostituzzjonali fil-kawza "Vassallo et vs Kummissarju tal-Pulizija", deciza fis-16 ta' Awissu, 1976, fejn dik l-Onorabbli Qorti esprimiet ruhha fit-termini segwenti:

“Il-principju tan-non-diskriminazzjoni hu ovvjament wiehed mill-pilastri tas-sistema kollu tal-protezzjoni tad-drittijiet fondamentali u jillumeggja dak l-aspett tar-rule of law li jipproklama l-ugwaljanza tac-cittadini kollha quddiem il-ligi. Kif esprima ruhu Gerhard Muller, President tal-Qorti Kostituzzjonali Federali tar-Repubblika Federali tal-Germanja: “it is through this very principle of equality which prohibits any arbitrary procedure and is closely related to the principle of justice itself, that the whole system of fundamental rights is given its finishing touch…”. Qabel xejn, pero’, ghandu jigi nnotat li mhux kull differenzazzjoni jew dizugwaljanza ta’ trattament hi per se diskriminazzjoni entro l-projbizzjoni ta’ l-imsemmi artikolu 46 (illum 45). Din il-projbizzjoni, fiha nfisha ovvja u indubitabbli, giet fil-fatt ikkunsidrata mill-Qorti Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem fid-dawl tad-differenza testwali fl-artikolu 14 tal-Konvenzjoni Ewropeja tad-drittijiet tal-Bniedem fejn fit-test Franciz hemm uzati l-kliem sans distinition aucune u fit-test Ingliz without discrimination, u dak it-tribunal internazzjonali qal hekk: “In spite of the very general wording of the French version … Article 14 does not forbid every difference in treatment in the exercise of the rights and freedoms recognised … This version must be read in the light of the more restrictive text of the English version … In addition, and in particular, one would reach absurd results were one to give Article 14 an interpretation as wide as that which the French version seems to imply. One would, in effect, be led to judge as contrary to the Convention every one of the many legal and administrative provisions which do not secure to everyone complete equality of treatment in the enjoyment of the rights and freedom recognised. The competent national authorities are frequently confronted with situations and problems which, on account of differences inherent therein, call for different legal solutions; moreover certain legal inequalities tend only to correct factual inequalities. The extensive interpretation mentioned above cannot consequently be accepted …”. Dan hu konformi ma’ l-interpretazzjoni ta’ diskriminazzjoni moghtija anke minn diversi tribunali nazzjonali li cioe’ l-kuncett ta’ l-ugwaljanza ta’ trattament ma jistax jigi intiz fis-sens assolut jew aritmetiku ddivorzjat mic-cirkostanzi u

kondizzjonijiet inerenti fis-sitwazzjoni li tkun qieghda tigi ezaminata … Differenzjazzjoni pero' biex tkun legittima trid tirpoza fuq bazi objettiva u ragonevoli, tenut kont ta' l-ghan u l-effetti tal-mizuri in ezami, u jrid ikun hemm rapport ragonevoli ta' proporzjonalita' bejn il-mezzi impjegati u l-iskop vizwalizzat".

Dan l-insenjament jidher li gie segwit – b'varjazzjonijiet zghar li aktar jirriflettu l-fatt *ispecie* tal-kaz li jkun milli xi spostament ta' principju – f'diversi kawzi fosthom "Il-Pulizija vs Muscat", deciza minn din il-Qorti (Sede Kostituzzjonali) fit-28 ta' Lulju, 1989, "Borg noe vs Ministru ta' l-Affarijiet Barranin u Kultura et", deciza wkoll minn din il-Qorti (Sede Kostituzzjonali) fit-2 ta' Mejju, 1984, "Cacopardo vs Ministru tax-Xogholijiet et", deciza mill-Onorabbli Qorti Kostituzzjonali fl-20 ta' Frar, 1987, "Debono Grech vs Mizzi et noe", deciza mill-Onorabbli Qorti Kostituzzjonali fit-3 ta' Frar, 1999, u "Agrimalt Ltd vs Awtorita' tal-Ippjanar", deciza wkoll mill-Onorabbli Qorti Kostituzzjonali fl-14 ta' Jannar, 2004.

Ghalhekk, ikun hemm deskriminazzjoni meta l-kazijiet ugwali jew persuni f'sitwazzjoni ugwali jigu trattati b'mod differenti u ma jkunx hemm bazi oggettiva u ragonevoli ghal tali trattament differenti.

F'dan il-kaz, fil-fehma tal-Qorti, ma jirrizultax li kien hemm persuni f'sitwazzjonijiet ugwali li gew ittrattati b'mod differenti. L-ewwel nett jinghad li d-dritt ghal pensjoni tas-servigg tal-impjegati tal-Gvern gie protett b'ligi tal-Gvern, li huwa att amministrattiv mehud mill-Legislatur li approva l-Att. Il-Gvern mhux parti f'din il-kawza, u ma giex allegat li kien il-Gvern li agixxa b'mod diskriminatorju, ghax tali allegazzjoni qed tigi diretta biss lejn is-socjeta' Maltacom. Ghalhekk, *in kwantu* certa *"preferenza"* setghet inghatat b'ligi (l-Att XV tal-2002), mhux kompitu ta' din il-Qorti li tipprova ssib xi forma ta' diskriminazzjoni.

Fit-tieni lok, hemm differenza cara bejn iz-zewg sitwazzjonijiet, ghax fil-waqt li l-atturi huma ex impjegati ta' kumpanija privata kummercjali, il-ftehim *su riferit* jitkellem fuq *"public officers", cioe'*, haddiem fic-Civil mal-Gvern. L-

status taz-zewg gruppi ta' ex impjegati huwa, ghalhekk, differenti, u l-paragun li qed jippruvaw jaghmlu l-atturi mhuwiex, allura, *like with like*. *Inoltre*, jirrizulta wkoll li l-ftehim intlahaq wara pressjoni mill-*Union* relattiva, izda f'dan il-kaz ma jidhirx li l-*Union* li tirrapprezenta l-maggoranza tal-ex impjegati tal-*Cable and Wireless Ltd.* qatt insistiet li l-ftehim tal-1975 jigi implimentat jew li d-drittijiet tal-pensjoni ta' dawn l-impjegati jigu salvagwardati. Fuq kollox, il-pensjoni tas-servizz ta' l-ex impjegati tal-Gvern giet salvagwardata mill-Gvern u mhux mill-Maltacom; kien il-Gvern li ggarantilhom il-pensjoni tas-servizz u mhux is-socjeta' konvenuta, u din ta' l-ahhar ma ttrattatx il-haddiema taghha b'mod differenti. Hu veru li s-socjeta' Maltacom trid tirrifondi lill-Gvern parti mill-pensjoni li dan ihallas lill-ex impjegati tieghu (kif dan ghandu jinhadem qed jigi diskuss bejn il-partijiet koncernati u ma jidhirx li sa issa sar qbil), izda, kif inghad, ic-cirkustanzi ta' dawn il-haddiema u tal-atturi kienu differenti, u l-fatti ta' dan il-grupp ta' haddiema, li gew avvanzati biex jigu paragunati ma' l-grupp ta' fatti li jinteressaw lill-atturi, m'ghandhomx l-istess sfond ta' riskontru. Dan mhux kaz fejn ex haddiema tal-*Cable and Wireless Ltd,* fl-istess grad u posizzjoni, gew trattati differenti, izda fejn, qed jigi allegat, gruppi differenti ta' haddiema gew trattati differenti; dan, f'kull kaz, ma jistax jitqies li kien agir diskriminatorju.

Kwindi, din id-disa' eccezzjoni tas-socjeta' konvenuta ghandha tintlaqa', u dina l-Qorti, minghajr ma tiddikjara li l-agir tas-socjeta' konvenuta kien korrett jew mhux bi ksur ta' obbligu kuntrattwali, ma tistax, min naha l-ohra, tiddikjara li l-agir tas-socjeta' konvenuta kien diskriminatorju fis-sens tal-ligi. Il-Qorti, ghalhekk, ma tistax, anke jekk tghaddi biex tilqa' t-talbiet tal-atturi fil-meritu, *"tilqa"* l-ewwel dikjarazzjoni mitluba *"jekk hemm bzonn"* mill-atturi.

Il-Qorti, f'dan l-istadju, sejra titratta l-eccezzjoni ta' preskrizzjoni sollevata fl-ghaxar eccezzjoni, u *cioe'* dik bazata fuq l-artikolu 2156(f) tal-Kodici Civili. Il-Qorti tirrileva, fl-ewwel lok, li din l-eccezzjoni kienet giet ukoll sollevata fil-kawza msemmija "Camilleri vs Galea Debono

nomine", u din il-Qorti, b'sentenza preliminari tal-1 ta' Awissu, 1997, kienet cahdet dik l-eccezzjoni fuq il-fatt li l-preskrizzjoni sollevata mhux applikabbli ghal kaz.

Din il-Qorti, kif kien doveruz, ezaminat bir-reqqa diversi sentenzi tal-Qrati taghna li jirrigwardaw il-paragrafu invokat, fosthom, "Spiteri vs Petrococchino et", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerc fid-9 ta' Jannar, 1919, "Saliba vs Grech", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fis-7 ta' Frar, 1949, "Falzon vs Gauci Maistre et", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fl-4 ta' Frar, 1952, "Mifsud vs Pullicino", deciza minn din il-Qorti fid-19 ta' Ottubru, 1954, "Buttigieg vs Caruana", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fl-14 ta' Frar, 1955, "Spiteri vs Aquilina", deciza minn din il-Qorti fis-26 ta' Gunju, 1958, "Anastasi vs Mallia noe et", deciza minn din il-Qorti fl-4 ta' Frar, 1974, u "Grima vs Cassar Galea", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fis-16 ta' Dicembru, 1966. Minn din il-gurisprudenza jidher car li l-paragrafu (f) in dizamina ghandu jircievi interpretazzjoni in bazi ghar-regola ta' l-*ejusdem generis* in korrelazzjoni max-xorta ta' krediti msemmija fl-incizi li jigu qabel ta' l-istess artikolu, u li mhux accettabbli interpretazzjoni estensiva ta' dan il-paragrafu. L-espressjoni *"kull kreditu iehor"* jidher li dejjem giet interpretata bhala li tirreferi ghal kreditu ta' flus jew li jkollu l-istess natura bhal flus. Hekk, per ezempju, fis-sentenza "Mifsud vs Pullicino", ga citata, din il-Qorti qalet hekk:

"Kull kreditu iehor hemm imsemmi m'ghandux jiftiehem illi jista' jkun kwalunkwe kreditu, ikun li jkun, imma dak biss li mhux imsemmi espressament fl-istess disposizzjoni, u li jkollu l-istess natura bhal flus, bhal meta jkun jittratta, biex jinghata ezempju, minn kreditu li gej minn self ta' haga fungibbli li ma tkunx flus. Is-self ta' flus jifforma oggett ta' l-ewwel applikazzjoni in ispecje, imma meta s-self ikollu bhala oggett hwejjeg ohra fungibbli, jidhol fit-tieni applikazzjoni generali";

Huwa veru li l-Qorti ta' l-Appell, fis-sentenza, "Grima vs Cassar Galea", ga' msemmija, jidher li ttentat taghti interpretazzjoni xi ftit aktar wiesgha u dan *a bazi* tal-kliem,

fil-paragrafu in dizamina *"or other causes"* (*"jew minn hwejjeg ohra"*), izda dik il-kawza kienet tirrigwarda azzjoni *de in rem verso* fejn il-kreditu pretiz kien proprju ta' flus. Fejn il-kreditu mhux ta' flus jew ma jkollux l-istess natura bhala flus, il-paragrafu (f) ta' l-artikolu 2156 mhux applikabbli. Hekk, per ezempju, il-kreditu naxxenti mill-*actio pauliana* ma jaqax taht il-preskrizzjoni kkontemplata f'dan il-paragrafu (f) (ara "Spiteri vs Petrococchino", *supra)*.

Fl-isfond ta' dana kollu din il-Qorti tara li l-atturi mhux qed jagixxu biex jirrivendikaw xi kreditu fi flus jew kreditu li ghandu l-istess natura bhal flus. L-atturi qed jitolbu li jigu rivendikati d-drittijiet taghhom taht il-ftehim tal-1975 – dan hu l-kreditu minnhom pretiz. Huwa veru li bhala rimedju u fost id-diversi rimedji li tista' taghti din il-Qorti, hemm ir-rimedju tal-kumpens fi flus, *pero'*, dan il-fatt fih innifsu ma jpoggix l-azzjoni ta' l-atturi fil-kategorija ta' dawk ikkontemplati fl-artikolu 2156 tal-Kap. 16. L-effett ta' obbligazzjoni, li hi l-azzjoni u r-rimedju pretiz, m'ghandhiex tigi konfuza mal-kreditu nnifsu.

Illi, ghalhekk, fil-fehma tal-Qorti, l-eccezzjoni tal-preskrizzjoni bazata fuq l-artikolu 2156(f) tal-Kodici Civili ghandha tigi respinta.

Jibqa', ghalhekk, biex jigu determinati, l-ewwel erba' eccezzjonijiet tas-socjeta' konvenuta, u l-Qorti tqies li f'dan l-istadju ghandha titratta t-tieni eccezzjoni. B'din l-eccezzjoni, s-socjeta' konvenuta qed tecepixxi illi l-ftehim tal-1975 u tal-1981 m'humiex aktar validi, u dan peress li sussegwentement ghal dawn il-ftehim, l-istess partijiet iffirmaw diversi ftehim ohra, indikati bhala Ftehim Kollettiv, li ma jsemmu xejn fuq l-obbligu tal-Korporazzjoni/socjeta' konvenuta illi timplimenta skema ta' pensjoni. Qed jigi sottomess illi peress illi dawn il-Ftehim Kollettiv sehhew wara l-ftehim tal-1975 u tal-1981, dawn l-istess ftehim gew *"superceded"* bil-Ftehim Kollettiv u sehhet novazzjoni *a tenur* tal-artikolu 1179 tal-Kodici Civili.

Il-Qorti tinnota li fil-fatt fil-Ftehim Kollettiv li gew iffirmati mill-Korporazzjoni Telemalta / Socjeta' Maltacom tul iz-

zmien, bl-ewwel wiehed ikopri l-perjodu bejn 1 ta' Ottubru 1986 sat-30 ta' Settembru, 1989, ma saret qatt ebda riferenza ghall-obbligu impost li tithejja skema ta' pensjoni ghall-ex impjegati tas-socjeta' *Cable and Wireless.* Kien biss, *pero'*, fit-tielet Ftehim Kollettiv, dak li jkopri l-perjodu mill-1 ta' Ottubru, 1992, sal-31 ta' Dicembru, 1995, li saret klawsola fis-sens li dak il-Ftehim Kollettiv hu l-uniku ftehim li hemm jorbot bejn il-partijiet. F'dan l-ahhar Ftehim Kollettiv, jinghad, *a propozitu*, fil-klawsola numru 2, illi:

"This Agreement is the sole and exclusive instrument regulating the relations, rights and duties of the contracting parties, and all previous collective agreements, annexes, appendices and agreed minutes no longer apply".

Din il-klawsola tinsab riprodotta fil-Ftehim Kollettiv sussegwenti, dak li jkopri l-perjodu mill-1 ta' Jannar, 1996, sal-31 ta' Dicembru, 1998. F'dan il-Ftehim Kollettiv, fil-fatt, il-klawsola 1.1.4 (pagna 9 tal-Ftehim) tghid hekk:

*"**1.1.4 Ma hemmx ftehim iehor.***
Dan il-ftehim hu l-istrument uniku u esklussiv li jirregola r-relazzjonijiet ghas-shubija, id-drittijiet u dmirijiet tal-partijiet imsiehba bih marbuta. Dan ifisser fost l-ohrajn li kull ftehim kollettiv li sar qabel, zidiet, appendici u minuti miftehma m'ghadhomx japplikaw".

Klawsola simili tinsab riprodotta fil-Ftehim Kollettiv li gew iffirmati sussegwentement.

Ghandu jinghad li ghalkemm fl-ewwel zewg Ftehim Kollettiv, ma hemmx klawsola bhal dawk aktar qabel riprodotti, fihom, jew ahjar fl-Appendici ghal Ftehim, jinghad *a propozitu* hekk fil-klawsola 4a tal-Appendici L u M:

"4a (i) This agreement is meant to eradicate as far as possible the different conditions of employment applicable at present to the various employees of the Corporation and to establish the rights and obligations of both parties and the employees.

(ii) The terms and conditions of employment, which shall apply to all employees of the Corporation, shall be those provided for in this Agreement".

Din il-klawsola, fil-fehma tal-Qorti, mhiex cara u kategorika bhal dawk li sussegwewha, u d-differenza fid-dicitura ghandha tigi riflessa f'pozizzjoni u rizultat differenti.

Il-Qorti trid, fl-ewwel lok, allura, tezamina n-natura ta' Ftehim Kollettiv, l-effetti tieghu fuq il-ftehim tal-1975, partikolarment jekk holqux novazzjoni tal-indikat ftehim, u f'kaz li dan ma jirrizultax, l-effett tal-kambjament li sehh bl-introduzzjoni tal-klawsola esklussiva fil-Ftehim Kollettiv li beda jopera mill-1 ta' Ottubru, 1992.

Rigward in-natura ta' Ftehim Kollettiv, jidher li kien hemm zmien fl-Ingilterra fejn kien jinghad li dawn il-Ftehim mhumiex *"kuntratti"* fil-veru sens tal-kelma. Kien jinghad, fil-fatt, li *"collective agreements are not legally binding contracts since both sides of industry now and consistently in the past have evinced no desire, indeed, an aversion to placing their agreement before the Courts for interpretation and enforcement"* – Greenfeld, "*Modern Trade Union Law"* (pagna 219). Din kienet ukoll il-pozizzjoni li hadet il-Qorti Ingliza fil-kawza "Ford Motor Co. Ltd vs Amalgamated Union of Engineering Workers", *Queen's Bench Division, 1969 – 2 all England Law Reports 481.*

Il-pozizzjoni fl-Ingilterra inbidlet u giet carata bl-*Industrial Relations Act* tal-1971, li in forza taghha inghata effett kuntrattwali lil kull Ftehim Kollettiv, sakemm fl-istess Ftehim ma jigix stipulat mill-partijiet li kienu qablu li dak il-Ftehim ma kellux jinghata effett ta' enforzar gudizzjali.

Il-pozizzjoni hawn Malta jidher li kienet ftit dubbjuza, tal-anqas f'mohh l-Assoccjazzjoni ta' Min Ihaddem, ghax minn ricerka li ghamlet din il-Qorti jidher li, f'tal-anqas f'zewg okkazzjonijiet, fi Frar 1969, u f'Awissu 1973, dik l-Assoccjazzjoni kienet harget Memoranda fejn issuggerit *"that the law should give legal sanction to collective*

agreements freely negotiated and signed" u li *"collective agreements freely negotiated between an employer or class or association of employers and a trade union in representation of workers should be enforceable and binding in law as ordinary contracts between individuals".* Il-Legislatur ma jidhirx li ha s-suggeriment, peress illi bil-ligi l-gdida li tirregola l-kundizzjonijiet tal-impieg, l-Att XXII tal-2002 dwar l-Impiegi u r-Relazzjonijiet Industrijali, dan il-punt ma giex regolat; f'din il-ligi, *pero'*, ghall-ewwel darba saret referenza specifika ghal possibilita' li Ftehim Kollettiv jista' jirregola l-kundizzjonijiet tal-impieg ta' haddiema (artikolu 5) (ara Baldacchino, *"Evolving Industrial Relations in Malta"* Edit. 2003 pagna 215).

Gudizzjarjament, *pero'*, jidher li l-Qrati taghna dejjem qisu Ftehim Kollettiv bhala kuntratt legali u enforzabbli bhal kull kuntratt iehor. Din il-Qorti, fil-kawza "Borg noe vs Tabone noe", deciza fil-11 ta' Gunju, 1991, qieset Ftehim Kollettiv bhala kuntratt enforzabbli, u ghalkemm il-punt ma kienx gie diskuss, il-konkluzzjoni tal-Qorti ma setghetx tkun b'mod iehor kieku l-Qorti ma qiesetx il-Ftehim Kollettiv bhala kuntratt li jorbot lill-partijiet. Fil-kawza "Sammut vs Vassallo noe", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fid-19 ta' Mejju, 2000, ittiehdet, milli jidher, pozizzjoni aktar cara ghax fiha jinghad li *"Ir-relazzjonijiet guridici li jemanu minn Ftehim Kollettiv, li indubbjament jikkostitwixxu kuntratt bejn il-firmatarji tieghu, u cioe', il-Bank u r-rapprezentanti tal-haddiema, kienu relazzjonijiet li jemanu ex contractu u bhala tali sindikabbli mill-Qrati ordinarji"* (sottolinear ta' din il-Qorti). Din il-veduta, fil-fehma tal-Qorti, ghandha tikristallizza l-pozizzjoni b'mod definittiv ghax fiha gie deciz li Ftehim Kollettiv huwa kuntratt enforzabbli gudizzjarjament mill-Qrati ordinarji. Dawn il-Qrati, b'sentenzi ohra, abbraccjaw dan il-principju, tant li fil-kawza "Agius vs Galea Debono noe", deciza minn din il-Qorti fil-21 ta' Ottubru, 2002, intqal illi:

"ftehim kollettiv ghandu bhala oggett li jistabilixxi l-kundizzjonijiet u l-modalitajiet tax-xoghol ta' l-impjegati, u li inoltre ftehim bhal dan jippresupponi dejjem li almenu meta jigi ffirmat, dan ikun maghmul f'isem il-maggoranza (hamsin fil-mija u wiehed) ta' l-impjegati. Ghalhekk ukoll

hu meqjus bhala kuntratt, u allura ghandu jigi rispettat u osservat fit-termini tieghu kif jesprimu l-volonta' taz-zewg kontraenti".

Fl-istess sens huma s-sentenzi moghtija, wahda mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fit-13 ta' Marzu, 1995, fil-kawza "Fenech noe vs Tabone noe", u l-ohra moghtija minn din il-Qorti fit-3 ta' Ottubru, 2003, fil-kawza "Camilleri et vs The Cargo Handling Co. Ltd".

Darba stabbilit li Ftehim Kollettiv ghandu sahha ta' kuntratt bejn il-partijiet, irid issa jigi diskuss jekk il-Ftehim iffirmat fl-1986, u dawk sussegwenti, ghandhomx ikollhom l-effett li *"jhassru"* l-kuntratt tal-1975, jigifieri jekk dawk il-Ftehim Kollettiv holqux novazzjoni b'mod li l-ftehim tal-1975 sar ineffettiv.

In-novazzjoni hija mod ta' estinizzjoni tal-obbligazzjoni, liema istitut kien jezisti anke fid-dritt Ruman, u dan l-istitut illum jinsab inkorporat fl-artikolu 1179 *et seq* tal-Kodici Civili. Skond l-artikolu 1179(a) hemm novazzjoni *"meta d-debitur jaghmel mal-kreditur tieghu dejn gdid, u dan jigi mqieghed flok il-qadim, illi jispicca"*. L-artikolu 1180(2) jzid li n-novazzjoni *"mhix prezunta; l-intenzjoni li ssir ghandha tidher bic-car"*. L-artikolu 1181 isegwi li *"ma hemmx novazzjoni jekk l-obbligazzjoni l-qadima ma tigix maqtula, ghalkemm tigi mbiddla".*

Ghar-rigward il-htiega tal-*"animus novandi"*, l-Istituti ta' Gustinjan kienu jehtieg li dan il-hsieb jigi manifest espressament. Fil-fatt insibu fl-Istituti (*Title XXIX Book III)* li: *"We have made a constitution which states in the clearest terms that novation is only to take place when the parties have espressly stated that they have made the new agreement with the intention of novating the first"* (ara Lee "*The Elements of Roman Law" 4th Edit. pag. 418).* Fid-dritt modern, *pero'*, din l-insistenza fuq intenzjoni espressa ma baqghetx tigi implimentata, u fil-fatt fil-ligi taghna ma nsibux li l-intenzjoni ghan-novazzjoni trid tkun espressa; trid, *pero'*, tkun cara. Fil-kawza "Catania vs Degiorgio", deciza minn din il-Qorti fil-21 ta' Frar, 1958, jinghad hekk:

"Huwa veru li mhux mehtieg li l-'animus novandi' tkun espressa, u li tista' tkun anke tacita, pero', irid ikun hemm kontradizzjoni assoluta bejn il-fatt tal-partijiet u l-volonta' taghhom li jzommu ferma l-obbligazzjoni originarja. Jekk imbaghad il-kunsens tad-debitur mhuwiex bil-fors mehtieg, huwa dejjem indispensabbli l-kunsens tal-kreditur u tal-espromittent. … U fil-kaz li l-elementi kollha ma jirrizultawx b'mod car u univoku, in-novazzjoni m'ghandhiex tigi prezunta".

Fil-kawza "Frendo Randon vs Gera", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fis-27 ta' Gunju, 1952, intqal li:

"In-novazzjoni ma tistax tigi prezunta, u l-'animus novandi' ghandu jidher bic-car. U jekk stess parti wahda kellha dak l-animu, jehtieg dejjem li jkun hemm l-okkordju mal-parti l-ohra biex issir in-novazzjoni".

Fil-kawza "Baldacchino vs Cassingena", deciza minn din il-Qorti fl-10 ta' Ottubru, 1950, jinghad:

"Biex ikun hemm novazzjoni hemm bzonn li jkun hemm l-inkompatibilita' ta' l-ezistenza ta' zewg obbligazzjonijiet, u f'kaz ta' dubbju, in-novazzjoni ghandha tigi eskluza".

Fil-kawza "Koludrovich vs Muscat", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fit-25 ta' Mejju, 1956, intqal:

"Ma hemmx novazzjoni jekk l-obbligazzjoni antika ma tigix maqtula, imma semplicement modifikata; ghalhiex, billi ssir xi modifikazzjoni fi ftehim, ma tavverax ruhha novazzjoni bejn il-partijiet, jekk ma kienx hemm l-intenzjoni li ssir obbligazzjoni gdida in sostituzzjoni ghall-antika, li tigi mill-partijiet imhassra. Mhux kull modifika, ghalhekk, iggib l-estinzjoni tal-obbligazzjoni, billi l-partijiet jistghu jzidu jew inaqqsu xi haga minghajr ma tigi annullata l-obbligazzjoni, bir-rizultat li tkun giet biss modifikata … In-novazzjoni trid tigi pruvata minn min jallegaha, u f'kaz ta' dubju ghandha tigi eskluza".

Fuq dan il-punt, il-gurista Giorgi (*"Delle Obbligazioni",* Vol. VIII para. 242), jghid li l-intenzjoni biex issir novazzjoni tkun tacita *"quando risulta dalla incompatibilita' tra il 'quod actum est' e la esclusione della volonta' di novare. Della quale incompatibilita' sono queste le caratteristiche:*

1. Che il debitore sia stato svincolato assolutamente della obbligazione primitiva;

2. *Che la seconda obbligazione contenga un mutamento tanto sostanziale in confronto della prima, da non permettere di considerarla come semplice modificazione della obbligazione precedente. La novazione cumulativa, quale appunto risulterebbe dall'unione di due obbligazioni, non e' vera novazione".*

Dawn il-principji kienu wkoll gew abbraccjati mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawza "Bongailas vs Deguara", deciza fit-22 ta' Novembru, 1989, u fil-kawza "Mizzi vs Ennis", deciza mill-istess Onorabbli Qorti fis-6 ta' Gunju, 1984.

Fid-dawl ta' dawn il-principji, din il-Qorti ma tistax tara li, f'dan il-kaz, jezistu l-elementi kollha mehtiega biex isehh in-novazzjoni oggettiva li qed tippretendi s-socjeta' konvenuta, almenu ghal dak li jirrigwarda l-ewwel zewg Ftehim Kollettivi iffirmati bejn il-partijiet. Kif intwera, f'dawn l-ewwel zewg Ftehim, li jkopru z-zmien bejn l-1 ta' Ottubru, 1986, u t-30 ta' Settembru, 1992, ma jinghad xejn dwar id-dritt tal-pensjoni tal-haddiema, izda b'daqshekk, ma jfissirx li bejn dawn il-Ftehim u l-ftehim tal-1975 tezisti *"kontradizzjoni assoluta".* Il-Ftehim Kollettiv jittrattaw id-diversi aspetti tal-kondizzjonijiet tax-xoghol tal-impjegati, bhal paga, *leave*, dixxiplina u promozzjoni, izda ma hemm xejn fihom li huwa inkompatibbli mal-klawsola 8 tal-ftehim tal-1975. Ma jirrizultax, lanqas, li l-kreditur, *cioe'*, l-*Union* li tirrapprezenta l-haddiema, tat il-kunsens taghha ghat-thassir ta' dak il-ftehim originali. Kif intwera, biex isehh novazzjoni, mhux bizzejjed l-*animo* ta' parti wahda, izda jehtiex l-*"akkordju"* bejn iz-zewg partijiet, u jekk dan ma jirrizultax car u univoku, in-novazzjoni ghandha tigi eskluza. Il-Ftehim Kollettivi in kwistjoni jistghu jitqiesu li

bidlu xi kondizzjonijiet tax-xoghol tal-haddiema, *pero'*, ma *"qatlux"* il-ftehim tal-1975. Ghal dak li jirrigwarda l-holqien ta' skema ta' pensjoni, ma hemmx, bejn il-Ftehim Kollettivi u dak originali, inkompatibilita', u l-modifika li saret ghall-kondizzjonijiet tax-xoghol tal-impjegati mhux daqshekk radikali li tista' titqies li holqot estinzzjoni tal-obbligazzjoni originali u *kwindi* novazzjoni. Il-klawsola 4 fl-Appendici L u M tghid li dak il-Ftehim jorbot lill-impjegati kollha tal-Korporazzjoni, *pero'*, la jhassar il-ftehim tal-1975 u lanqas jghid li hu l-uniku ftehim li jirregola l-kundizzjonijiet tal-haddiema.

Min naha l-ohra, mhux l-istess jista' jinghad fil-kuntest tal-Ftehim Kollettivi li gew iffirmati biex ikopru l-perjodi sussegwenti ghal dak aktar qabel indikat, u *cioe'*, ghall-perjodu li jibda' mill-1 ta' Ottubru, 1992. Kif intwera, f'dawn il-Ftehim Kollettivi idahlet klawsola li tindika li dak il-ftehim huwa l-*"uniku"* strument li kellu jirregola r-relazzjonijiet ghas-shubija, id-drittijiet u dmirijiet tal-partijiet imsiehba. Hawnhekk, ghandna dikjarazzjoni espressa tal-partijiet li fiha ddikjaraw li huma riedu li, minn dak il-mument 'l quddiem, dak kollu li sehh qabel ghandu jitqies superat, bid-drittijiet reciproci tal-partijiet regolati biss b'dak il-Ftehim. Jista' jkun li meta giet accettata dik il-klawsola fl-1992, il-partijiet ma kellhomx f'mohhom il-ftehim tal-1975; dan, *pero'*, mhux importanti, ghax il-partijiet immanifestaw il-volonta' cara *to draw a line over past contracts*, u jqiesu dak li sehh fil-passat, kien x'kien, bhala *acqua passata*, u biex ebda parti ma tipprova tivvanta xi ftehim antik, anke jekk *"minsi"*, qablu li dak il-Ftehim Kollettiv, u dak biss, kellu jirregola r-relazzjonijiet ta' bejniethom.

Jekk il-*Union* li nnegozjat il-Ftehim Kollettiv, *"insiet"* l-interessi ta' uhud mill-membri taghha li kienu ex impjegati tas-socjeta' *Cable and Wireless Ltd.*, ta' dan in-nuqqas m'ghandhiex tbati s-socjeta' konvenuta, izda din materja li jridu jarawha l-haddiema milquta mar-rapprezentanti taghha. Skond il-ligi, *Union* li tirrapprezenta l-maggoranza tal-haddiema f'azjenda, ghandha dritt tinnegozja u torbot lill-haddiema kollha ta' dik l-azjenda u tagixxi bhala mandatarju tal-haddiema. Il-mandant (il-haddiema) huma

obbligati bil-ligi li jonoraw u jesegwixxu l-obbligazzjonijiet kollha li l-mandatarju (il-*Union)* ikun ikkuntratta (artikolu 1880 Kodici Civili), u, *kwindi,* l-istess atturi involuti huma marbuta b'dak li gie kkontrattat ghan-nom taghhom. Il-*Union* kellha l-awtorita tinnegozja ghan-nom tal-haddiema, u ma saritilha ebda limitazzjoni fl-ezercizzju ta' din l-awtorita'; *kwindi* il-haddiema, bhala mandanti, huma marbuta bil-Ftehim li gie negozzjat u ffirmat ghan-nom taghhom (ara "Camilleri vs Othman et", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fit-8 ta' Lulju, 1998). Ghalkemm jista' jigi argumentat li l-*Union*, meta ffirmat dawk il-Ftehim, ma kienetx qed taqdi l-funzjoni taghha biex tipprotegi d-drittijiet li gia kellhom uhud mill-haddiema taghha (ghax ma insistithiex fuq il-protezzjoni tad-dritt kontratwali ghall-pensjoni li kellhom il-haddiema tal-ex *Cable & Wireless)*, il-funzjoni tal-*Union* u l-vantaggi li jistghu johorgu minn Ftehim Kollettiv iridu jigu ezaminati fil-kuntest tal-agir kollu u l-kondizzjonijiet kollha inkorporati fi Ftehim Kollettiv, b'mod li l-istess Ftehim, jista' xorta wahda jitqies li hu *a* vantagg u fl-interess tal-haddiema, avvolja l-*Union* tkun irrinunzjat ghal xi dritt partikolari rikjest mill-haddiema. Fi kliem iehor, Ftehim Kollettiv irid jigi ezaminat fl-interezza tieghu, u m'ghandux jitqies vantaggjuz jew mhux vantaggjuz ghall-haddiema fuq l-iskorta ta' klawsola wahda inserita jew mhollija barra. F'dan il-kaz, ma giex muri li l-Ftehim Kollettiv, *taken as a whole*, ma kienx ta' vantagg ghall-haddiema milquta. *Inoltre,* wara li gew iffirmati dawn il-Ftehim, ma jirrizultax li xi hadd ikkontesta l-agir tal-*Union* jew il-ftehim milhuq.

Bis-sahha ta' dik il-klawsola, il-ftehim tal-1975 gie *"maqtul"*, u din l-intenzjoni tirrizulta cara bl-introduzzjoni ta' dik il-klawsola. Meta jigri hekk, kif ikompli jghid il-Giorgi (op. cit.), *"La nuova obbligazione nulla conserva, per regola, della natura e degli effetti che aveva l'antica, ma prende la natura e gli effetti proprii della sua indole guridica"*.

Din in-novazzjoni, *pero'*, sehhet b'effett mill-1 ta' Ottubru, 1992, u mhux qabel; id-drittijiet tal-ex impjegati tal-*Cable and Wireless* ghal dak li jirrigwarda l-pensjoni taghhom, baqghet, sa dak inhar, regolata bil-ftehim tal-1975.

Kwindi, dawk il-haddiema li rtiraw qabel l-1 ta’ Ottubru, 1992, ma humiex effettwati bin-novazzjoni li sehhet f’dik id-data, u dawn ghandhom dritt ghall-pensjoni taghhom minghand is-socjeta’ konvenuta, liema pensjoni ghandhom dritt ghaliha intatta mid-data tal-irtirar taghhom. Fil-konfront ta’ dawn il-persuni, il-Ftehim Kollettiv li ffirmat il-*General Workers Union* sussegwentement ghad-data tal-irtirar taghhom, ma jistghu ikollhom ebda effett, u dan peress li, mal-irtirar, id-dritt tal-pensjoni dahal jifforma parti mill-patrimonju taghhom, u ma kienux aktar haddiema soggetti ghall-Ftehim li tiffirma l-*Union*. Kif jghallem il-gurista Gabba, fit-trattat tieghu *“Della Retroattivita’ delle Leggi”*,

“E’ acquistato ogni diritto che:

(a)   e’ conseguenza di un fatto idoneo a produrlo, in virtu’ della legge del tempo in cui il fatto venne compiuto, benche’ l’occasione di farlo valere non siasi presentata prima dell’attuazione di una legge nuova intorno al medesimo, e che

(b)   a termine della legge sotto l’impero della quale accade il fatto da cui trae origine, entro’ immediatamente a far parte del patrimonio di chi lo ha acquistato”.

Id-dritt ghal pensjoni minn dawn il-haddiema kien mhux biss minnhom akkwistat fl-1975, izda baqa’ bla rivedut jew mhassar sa ma tterminaw l-impieg taghhom mas-socjeta’ konvenuta.

Issa mill-atti jirrizulta li mhux l-atturi kollha rtiraw qabel l-1 ta’ Ottubru, 1992, tant li kien hemm xi uhud mill-atturi li kienu ghadhom fis-servizz anke meta giet introdotta din il-kawza f’April tal-2002. Mid-dokument SM62 ezebit mis-socjeta’ konvenuta jirrizulta li hemm 35 ex-impjegat li rtiraw qabel 1 ta’ Ottubru, 1992.

Dawn huma s-segwenti:

Kunjom	Isem	Data ta’ l-irtirar	Xhur ta’	Salarju fid-

			servizz (bejn Gunju 1975 u x-xahar ta' l-irtirar)	**data ta' l-irtirar**
Trevisan	Frank X.	22-Mar-78	34	Lm1751
Rogers	Charles	11-Nov-80	66	Lm1564
Cassar Trigona	Godfrey	15-Mar-82	82	Lm2802
Bonnici	Maurice	01-Jul-83	97	Lm3202
Borg	Hector	08-Aug-83	98	Lm2361
Bartolo	Robert M.	01-Nov-83	101	Lm2522
Bartolo	Roger	10-Sep-84	112	Lm3870
Rossi	Frank	01-May-85	119	Lm2949
Curmi	John L.	01-Dec-85	126	Lm2802
Brockdorff	Eric	17-Apr-87	143	Lm2538
Dingli	John	23-May-87	144	Lm2361
Vigar	Joseph	08-Aug-87	147	Lm3126
Briffa	Michael	17-Aug-87	147	Lm2674
Curmi	George M.	08-Sep-87	148	Lm3126
Cassar	Charles L.	05-Feb-88	153	Lm4204
Camilleri	Louis	28-Feb-88	153	Lm2962
Blake	John A.	16-May-88	156	Lm2522

Sammut	Francis X.	01-Sep-88	159	Lm2268
Warrington	Henry	01-Jan-89	163	Lm2802
Zrinzo	Edwin	01-Jan-89	163	Lm3202
Abela	Michael F.	01-Feb-89	164	Lm3126
Smith	Joseph	01-Jun-89	168	Lm2742
Cann	Edward	12-Jun-89	169	Lm2268
Azzopardi	Carmel	12-Dec-89	175	Lm2658
Agius	Nicholas	11-May-90	180	Lm2556
Agius	Joseph M.	01-Jul-90	181	Lm3222
Fiorini	Maurice	01-Jul-90	181	Lm3566
Vella	Joseph F.	01-Jan-91	187	Lm3566
Borg Cardona	Austin	05-Mar-91	190	Lm3118
Blake	Albert C.	20-May-91	192	Lm3658
Critien	Joseph A.	01-Nov-91	197	Lm3755
Grixti	Joseph	28-Nov-91	198	Lm3391
Zerafa Boffa	Laurence	19-Jun-92	205	Lm4079
Pisani	Charles J.M.	20-Jul-92	206	Lm3970
Pace Cole	Albert	01-Sep-92	207	Lm3607

Fil-fehma ta' din il-Qorti, huma biss dawn li ma humiex milquta bin-novazzjoni li sehhet bil-Ftehim Kollettiv tal-1 ta' Ottubru, 1992, u dawk sussegwenti.

Fil-kuntest tat-tielet u r-raba' eccezzjoni, din il-Qorti ma tarax li huma sostenibbli. Ic-citazzjoni hija cara bizzejjed ghal dak li hija t-talbiet tal-atturi; huma jridu li tigi ezegwita fl-interezza taghha il-klawsola numru 8 tal-ftehim tal-1975. Dik il-klawsola hija cara, fis-sens li l-Korporazzjoni Telemalta kellha timplimenta skema ta' pensjoni simili ghal dik applikabbli ghall-haddiema tac-Civil tal-Gvern. Il-pensjoni tas-servizz tal-haddiema tal-Gvern hija regolata bl-Ordinanza tal-Pensjonijiet (Kap. 93), u l-Korporazzjoni/socjeta' konvenuta ghandha, ghalhekk, mudell car u definit li tista' tuza ghall-iskop indikat, salv l-emendi li gew miftiehma fl-istess ftehim. Skema ta' pensjoni, hu veru, hija komplessa, *pero'*, wahda simili ghal dik li qed jitolbu l-atturi gia tezisti, u bazikament hija skema ta' pensjoni simili li l-Korporazzjoni Telemalta kellha tintroduci fl-1975.

Il-Korporazzjoni Telemalta u s-socjeta' Maltacom ma inghatawx diskrizzjoni wiesgha fil-holqien tal-iskema tal-pensjoni. L-iskema tal-pensjoni ghandha tkun *"bhal"* jew *"simili"* dik tal-Gvern, li, fl-essenza taghha kienet pensjoni non kontributorja u kienet tinghata wara ghaxar snin servizz; l-ammont tal-pensjoni kien sa massimu ta' zewg terzi tas-salarju minghajr *capping.* Dan hu l-qafas li kellu jigi introdott bil-ftehim tal-1975, bil-*proviso* li dawk il-haddiema li kellhom il-fuq minn 50 sena u, *kwindi*, jaghtu anqas minn ghaxar snin servizz, xorta wahda jkunu intitolati ghal pensjoni. Huwa insult ghall-intelligenza ta' dak li jkun meta tissottometti, kif qed taghmel is-socjeta' konvenuta, li ebda Qorti ma tista' tissostitwixxi d-diskrezzjoni taghha ghal dik tas-socjeta', meta ghal kwazi ghoxrin sena shah is-socjeta' konvenuta, u l-Korporazzjoni Telemalta qabilha, lanqas biss ippruvat tezercita s-suppost diskrezzjoni li qed tippretendi li ghandha. L-iskema tal-pensjoni, jekk tinkorpora l-artikoli bazici u originali tal-Ordinanza dwar il-Pensjonijiet, partikolarment l-artikoli 6, 7, 10, 12, u 13 sa 18, bl-emendi maqbula fil-ftehim tal-1975, ghandha sservi ghall-iskop indikat. Ovvjament ikun ahjar jekk l-istess skema tkun *"mlahma"* bejn il-partijiet, *pero'*, jekk is-socjeta' konvenuta tibqa' ma tezercitax id-diskrezzjoni taghha, il-Qorti trid

bilfors tipprovdi hi, ghax altrimenti nistghu naslu ghall-assurd li parti tista' tohrog min u ma timplimentax obbligazzjoni fuq skuza li hi stess ma tridx tezercita d-*"diskrezzjoni"* taghha biex taghmel il-parti taghha skond l-istess kuntratt.

It-talba tal-atturi hija l-implimentazzjoni tal-ftehim tal-1975, u dan il-ftehim mhux daqshekk vag li ma jippermetthiex lill-Qorti timplimentah. Hu veru li, f'certi kazijiet, jekk ftehim hu vag, generali u minghajr kriterji ghal holqien tieghu, il-Qorti ma tkunx tista *"tohloq"* ftehim hi kontra l-volonta' tal-partijiet (ara, per ezempju, id-decizjoni ta' din il-Qorti moghtija fl-20 ta' Marzu, 2003, fil-kawza "E. Grech Cristal Bath Ltd vs Patiniott"), *pero'*, meta l-ftehim huwa car u jaghti kriterji stabbilit kif jista' jitpogga fis-sehh, jekk parti wahda tonqos milli taghmel il-parti taghha biex il-ftehim ikun jista' jigi determinat, il-Qorti, f'dawn ic-cirkustanzi, ma tkunx qed timponi l-ghazla taghha l-partijiet, izda tkun qed twettaq hi stess dak li jkunu ftehmu fuqu l-partijiet.

Kwindi anke it-tielet u r-raba' eccezzjoni tas-socjeta' konvenuta ma jimmeritawx li jigu milqugha.

Ghar-rigward tal-ewwel eccezzjoni, il-Qorti hi sodisfatta, bid-dikjarazzjoni tal-atturi u mill-assjem tal-provi u d-dokumenti ezebiti, li l-atturi huma, fil-fatt, ex impjegati tas-socjeta' *Cable and Wireless Ltd*., u li kien gew sussegwentement assorbiti fil-korporazzjoni Telemalta. Din l-eccezzjoni ghandha, ghalhekk, titqies sorvolata bil-provi prodotti.

Ghaldaqstant, ghar-ragunijiet premessi, tiddisponi minn din il-kawza billi, fl-ewwel lok, tilqa' d-disa' eccezzjoni tas-socjeta' konvenuta u tichad it-talba tal-atturi ghal dikjarazzjoni li l-agir tas-socjeta' konvenuta huwa wiehed diskriminatorju; fit-tieni lok, tqies li l-ewwel eccezzjoni giet sorvolata bil-provi; u fit-tielet lok, billi tichad it-tielet, ir-raba', il-hames, is-sitt, is-seba', it-tmien, u l-ghaxar eccezzjoni tas-socjeta' konvenuta, u wara li tilqa' *in parte* it-tieni eccezzjoni, tilqa' t-talbiet attrici fil-konfront ta' dawk mill-atturi li rtiraw mis-servizz qabel l-1 ta' Ottubru, 1992,

jigifieri, il-hamsa u tlettin persuna indikata aktar qabel, u ghall-fini tal-ewwel talba tipprefiggi terminu ta' tlett xhur millum biex is-socjeta' konvenuta timplimenta skema ta' pensjoni ghall-atturi indikati a bazi tal-ftehim li dahal fis-sehh fl-1 ta' Jannar, 1975, liema skema ghandha titqies li ddahlet f'operazzjoni fl-1 ta' Jannar, 1975, u li ghandha jkollha bhala l-qafas taghha l-Ordinanza tal-Pensjonijiet (Kap. 93), salv il-modifiki patwiti, tkun non kontributorja u bl-ammont tal-pensjoni jkun sa massimu ta' zewg terzi ta' l-ahhar salarju tal-impjegat koncernat; f'kaz li s-socjeta' konvenuta tonqos li timplimenta skema tal-pensjoni fi zmien hawn indikat, il-Qorti tordna li l-iskema titqies implimentata b'effett ta' din is-sentenza, ghandha titqies li dahlet fis-sehh fl-1 ta' Jannar, 1975, u ghandha titqies li tkun tikomprendi l-artikoli 6, 7, 10, 12 u 13 sa 18, tal-Ordinanza dwar il-Pensjonijiet (Kap. 93), bil-modifiki mehtiega minhabba c-cirkustanzi partikolari tal-kaz u bil-modifiki mehtiega minhabba dak li gie espressament patwit fil-ftehim li dahal fis-sehh fl-1 ta' Jannar, 1975.

L-ispejjez tal-kawza, fic-cirkustanzi, jithallsu kollha mis-socjeta' konvenuta.

< Sentenza Finali >

-------------------------------TMIEM-------------------------------